

ARGIA

ZONE DE DESARMEMENT

ETA-REN ARMAGABETZEA

BAKE PROZESUA ZULOTIK ATERATZEKO ALDARRIA

Herritarrak protagonista nazioartean parekorik ez duen prozesuan
Presoak, iheslariak eta biktimak: bakearen bidean hurrengo urratsak

PP, UPN eta Fronte Nazionalea gotortuta eta bakarrik

Alberdi EUSKAL ARTISAUTZA

MAKILA

Opari berezietarako • pertsonalizatuak • prezio aukera desberdinak

**Makila
tradizionala**
Gaztainondo/Letoi

**Makila
tradizionala**
Mizpirondo/Letoi

**Makila
tradizionala**
Mizpirondo/Alpaka

**Makila
tradizionala**
Mizpirondo/Zilar fina

**Ohorezko
Makila**
Mizpirondo/Alpaka

**Ohorezko
Makila**
Mizpirondo/Zilar fina

ARGIA

ESKAERAK: www.argia.eus/denda/makilak | denda@argia.eus

Zirkuitu Ibilbidea, 2 - Industrialdea, 15 | 20160 Lasarte-Oria (Gipuzkoa) | 943 371 545

PANORAMA

- 4 Asteko argazkia
- 6-9 Albisteak
- 7 Hor dena gailu
- 10 Net Hurbil: 2016ko urrian Norvegiar jazo den istripu nuklear hutsal hori

IRITZIAK

- 17 Mikel Zurbano
- 18 Iván Giménez
- 19 Koldo Aldalur
- Miren Artetxe
- 20 Bea Salaberri

Milaka lagunek babestu dute Baionan ETaren armagabetzea
(Argazkia: Dani Blanco).

- 37 DENBORAREN MAKINA
- 38 BIZI BARATZEA
- 41 ARGIA KOMUNITATEA
- 48 KULTUR KRITIKA
- 49 DISKOA
- 50 ZUZENENKO EMANALDIA
- 51 DENBORA-PASAK
- 52 ARGI-KONTRA:
NEREA BARJOLA
- 54 BERANDUEGI

AZALEKO ARGAZKIA: BAKEAREN ARTISAUAK

SAKONEAN

- 12 | Ekaitz Santazilia, filologoa: "Ez dugu Diogenes sindromea eduki behar euskararekin" / Reyes Ilintxeta
- 22 | Apirilaren 8a: herritarrek, herritik, herritarrentzat eta herriarentzat / Jenofa Berhokoirigoin
- 28 | Tymoteusz Król, wymysoëra hitzuna: "Batzuen ustez, Polonian poloniarrek baino ez daude" / Beñat Garaio
- 30 | Ione Belarra, Podemoseko diputatua Nafarroatik, Altsasuko gazteen auziaz mintzo / Xabier Letona
- 32 | Frantziako presidentetzarako hauteskundeak / Mikel Asurmendi
- 34 | Feminismoari erresistentziak ezker mugimenduetan / Itziar Ugarte
- 39 | Otarra bioelkartea: "Ekologikoan ere denak ez du balio" / Garazi Zabaleta
- 43 | Nagore Legarreta, argazkilaria: "Barrikadaren alde honetatik datozen kolpeak sutzen naute" / Kepa Matxain
- 46 | Bertsolaritza: "Joxe Mari Lopetegiren iturritik kantari" / Estitxu Eizagirre Kerejeta

OHARRA: DATORREN ASTEAN EZ DUGU ARGIA KALERATUKO. APIRILAREN 30EAN ITZULIKO GARA.

ARGIA KOMUNIKAZIO PROIEKTUA HARPIDEDUNEN ETA LAGUNTZAILEEN BULTZADAREKIN ATERATZEN DUGU AURRERA. MILA ESKER DENOI.

EUSKO JAURLARITZA GOBIERNO VASCO

HEZKUNTZA, HIZKUNTZA POLITIKA
ETA KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

DOAN ETA LIBRE
ARGIAKO EDUKIAK KOPIATU, MOLDATU, ZABALDU ETA ARGITARA DITZAKEZU,
GURE EGILETZA AITORTU ETA BALDINTZA BEREAN EGINEZ GERO.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Ametzagaiña Taldeko partaidea.
Lehendakaria: Bego Zuza. **Zuzendaria:** Estitxu Eizagirre.
Erredakzioa: Ane Eslava, Axier Lopez, Estitxu Eizagirre, Gorka Bereziartua, Itsaso Zubiria, Jon Torner, Lander Arbelaitz, Lukas Barandiaran, Mikel Asurmendi, Mikel Garcia, Onintza Irureta, Pello Zubiria, Unai Brea, Urko Apaolaza, Xabier Letona.
Diseinua: Sergio Labrador. **Argazkilaria:** Dani Blanco. **Produktzioa:** Antza S.A.L.
Harpidetza: Iratitz Agirre. **Administrazioa:** Jone Arzallus, Mari Karmen Loiarde, Marijo Aiertza.
Salmenta: Idoia Arregi, Ixabel Bereziartua, Karlos Olasolo, Maite Arrieta, Olatz Korta.
Idazkaritza: Aloña Sorraluze, Bego Zuza. **Web garapena:** Asier Iturralde.
HELBIDEAK:
Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545.
Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 473163.
Bizkaia: Eleizalde 1, 2-D. 48600 Sopela. Tel: 94 6765580.
Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285.
POSTA ELEKTRONIKOAK:
Komertziala: komertzial@argia.eus. Harpidetza: harpide@argia.eus. Erredakzioa: kazeta@argia.eus.
Interneten: www.argia.eus.
Lege gordailua: SS 837-2012. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E.
Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: iametza interaktiboa, S.L.

ARGIA KIDETZA:
Kidetza harpidetzari lotuta egon beharrean, ARGIA komunikazio proiektua indartzera dago lotuta. Partikular eta kolektiboek, ahal duten eta egokitzat duten ekarpen ekonomikoak eginuz, ARGIA argitaratzen dituen kazetaritza lanak (aldizkaria, Larri, Aktualitatearen Gakoak) jasotzeko aukera izango dute. Batez beste, ARGIA Jendeak 12,50 € jartzen ditu hilean proiektua indartzeko.
Erakunde publikoen kasuan, ohiko sistemari eusten diogu. Harpidetza tarifak: ARGIA astero (150 € urtean), ARGIA hamabostean behin (80 € urtean) eta ARGIA hilean behin (43 € urtean).

PANORAMA

Mediterraneoko hobi komuna

2016an, gutxienez, 5.000 lagun hil dira Mediterraneoko uretan itota, NBERen errefuxiatuen agentziaren arabera. 2017an, honezkero, 850 dira hedabidetako lerro-buruetako zenbakien atzean dauden hildakoak, izen-abizenik, historiarik eta aurpegirik gabe. 2012tik hona kopurua hazi baino ez da egin; zenbait herrialdetan, Frantzia kasu, eskuin muturreko alderdien bozak puztu diren abaila berean. Mendebaldeko gobernuak ez dituzte jaso nahi beraiek mundura barreiatutako merkatuaren diktaduraren ondorioak, politikoki zuzena izateak kamera aurrean kontrakoa irudikatzea behartzen baditu ere. Irudian Saharaz hegoaldeko Afrikako dozenaka emakume eta ume Libiako kostaldetik 20 kilometrotara "erreskatatu" berritan.

Argazkia: Olmo Calvo · Testua: Axier Lopez

t “Iñigo Cabacas Herri Harmailak bultzatuta Athletic-Espanyolen 28. minutuan San Mamesek mosaiko bat osatu du Iñigo Cabacas gogoratuz eta justizia eskatuz”

@GeuriaInfo

t “Erakundeena akaso ez dute izango, baina Iñigo Cabacasen gurasoek babes faltarik ez dute”

@GARA_mjauregi

📢 “Biolentzia polizialaren adibide bat gehiago da hau; nahi dugun eredu polizialaz eztabaidatu beharko da”

David Gonzalez,
Iñigo Gogoan Plataforma

📢 “Ertzaintzaren korporatibismoak ekartzen duena da inpunitatea. Argi genuen ez zela epaiketa erraza izango, Poliziaren aurka ari gara”

Irma Orozko, abokatua

Iñigo Cabacasen hilketaren bosgarren urteurrenean, zigorgabetasuna salatu dute

Geuria.eus
@geuriaeus

Apirilaren 9an bost urte egin ditu Iñigo Cabacas basauriarra hil zela, lau egun aurretik Ertzaintzak botatako gomazko pilota batek buruan jo eta gero. Urteurrenaren harira, Iñigo Gogoan Herri Ekimenak zigorgabetasunaren kontrako giza-katea egin zuen apirilaren 7an, Bilboko Epaitegiaren inguruan. Eta egun bat geroago, Cabacasen familiak eta lagunek omenaldia egin zioten Bilboko Kurruli Plazan (argazkiko irudia aurreko urteetako ekitaldi batekoa da).

Epaiketan tiro egin zuten ertzainik ez

Egun batzuk lehenago iritsi zen Ana Aurora Torres magistratuaren erabakia: operazioan parte hartu zuten hiru furgonetetako hiru arduradunak epaituko dituzte eta “zuhurtziagabekeriazko giza hilketak” leporatuko diete. Errudun direla frogatuz gero, 9 urte arteko kartzela zigorra jaso lezakete.

Bien bitartean, ez dituzte epaituko 2012ko apirilean tiro egin zuten ertzainak, ezta operazioaren arduradun nagusia ere. Epailearen arabera, “ezinezkoa” da zehatz jakitea zein izan zen Cabacas hil zuen pilotakadaren egilea. Operazio arduradunari dagokionez, oraingo epaiak ez du jasotzen horren inguruko azalpenik.

“Espainiak ez zuen Amerika kolonizatu, zibilizatu baizik”

JOSÉ ANTONIO SÁNCHEZ, RTVEKO BURUA

Madrilgo Amerikako Etxean gisa honetakoak bota zituen: “Espainia ez zen inoiz kolonizatzailea izan, ebanjelizatzailea eta zibilizatzailea izan zen. Inperio aztekaren desagertzeagatik penatzea, II. Mundu Gerran nazien porrotagatik penatzea bezala da. Nork esan dezake garai hartako espainiarrak gizakien triskantzan jardun zirenik? Amerikara joan ziren espainiarrak aspalditik zituzten gorteak, katedralez betetako herrialdean bizi ziren eta artean Mendebaldeko erreferentzia zen”. **ARGIA.EUS (2017-04-05)**

Hau leitu
dugu

GATAZKAREN ONDORIOAK
GAINDITZEKO ARDURA
HARTU DUTE ERAGILEEK

Honako hau
paniako!

GATAZKAREN ERAGILEAK
GAINDITZEKO ONDORIOZTATU
DUTE ARDURADUNEK

Torturatu zituzten emakumeen testigantza gordina

Ane Eslava Serrano

@eslavaane

Torturak pairatu zituzten bost emakumeen euren testigantzak kontatu dituzte Nafarroako Legebiltzarrean. Bost hamarkada ezberdinetan torturatu zituzten, baina antzeko lekukotzak kontatu dituzte. Bertaratutakoek isilik eta hunkituta entzun dituzte. Besarkada eta babes keinue bitartez lagundu diote elkarri bost hizlariak. “Barkamenak ez dit balio, mina eginda dago jada. Ez da soilik Guantanamo gertatzen. Estatuaren babesarekin, Euskal Herriko eta Espainiako espetxeetan ere eman da”, adierazi dute. Aitortza eskatu dute torturaren biktimak bezala.

Gloria Bosque bi aldiz atxilotu zuten, 1973an eta 1975ean. “Modu basatian torturatu ninduten, biluzten ninduten eta torturatzailen aurrean ibiltzera behartu. Herri mehatxuak etengabeak ziren”. Franco hil zen egunean pinudi batera eraman, biluztu, jipoitu eta metrailetekin mehatxatu zuten. “Arrazoia galduko nuela uste nuen; zure giza duintasuna iraintzen dute”.

Mertxe Gonzalez 1983an atxilotu zuten eta 9 hilabete igaro zituen espetxean. Polizia batek, pistola eskuan, esan zion atentatu batean hildako guardia zibil baten anaia zela eta tiro egingo ziola: “Beldurrez pixa egin nuen eta hilerokoa jaitsi zitzaidan. Ez zidaten aldatzen utzi, biluztera eta tanpaxa ahoan jartzera behartu ninduten”. Makila batekin bortxatzeko

mehatxua ere egin zioten. Horren ostean bi aldiz epaitu zuten eta libre geratu zen. Lanean ez zuten berriro onartu, “han ez zutelako tokirik terroristentzat”.

Marilo Gorostiaga 1994an atxilotu zuten. Egun batean polizia kable batzuk aske zituen entxufe bat erakutsi zioten. “Ikusten duzu? Hemen jarri genuen Gurutze”, esan zioten, 1993ko irailean Guardia Zibilarren ziegatan hil zen Gurutze lantzi aipatuz. Mehatxuak jasotzen zituen behin eta berriz: “Guri berdina zaigu egin duzun edo ez, espetxea irentsiko duzu, azkar gainera, Eguberriak datoz eta etxera joan nahi dugu”. Medikuek torturak baieztatu zituen, baina epaitegiaren bertsioa aldatu zuen.

Ainara Gorostiaga 2002an atxilotu zuten eta 9 egun igaro zituen inkomunikatuta. Sexu erasoak jasan zituen: “Lau hanketan jarri eta makila ipurditik sartuko zidatela esaten zidaten. Guardia Zibil baten semea edukiko nuela esan zidaten”. Elektrodoekin eta poltsarekin ere torturatu zuten eta ama atxilotu zutela esan zioten. Pistola bat jarri zioten eskuetan eta esan zioten Leitzako UPNko zinegotzia hil zuena bera zela.

Izaskun Goñi 2010ean atxilotu zuten, 23 urterekin. 2008ko azaroan hasi ziren atxilotetako Iruñean, eta bere bila etortzeko zain egon zen bi urtez, lo egin ezinik. 2010ean etxe azpian autoen atea ixten eta eskaileratan gora hotsak entzun zituenean ezin izan zion izuari eutsi, bost egun igaro zituen dardarka. “Gela horretan ikasten duzu edozer egiteko gai direla”.

EKONOMIAREN TALAIAN

Patronalaren lotsak eta “maite-maiteak”

Juan Mari Arregi

Enplegu eta langabeziaz publikatutako martxoko azken datuek balio izan dute berriz ere moztorra kentzeko Hego Euskal Herriko kapitalismo basatiari, Cebeak eta Confebask patronalek ordezkaturak. Poztu dira enplegu tasa pixka bat hazi delako, baina ezkutatu dute haren kalitate eskasa: behin-behinekoa, prekarioa eta soldata oso baxukoa.

Sinatutako kontratuek hilabete baino gutxiagoko iraupena izan ohi dute. Azken hilean 106.690 kontratu egin dira eta horietatik 97.921 behin-behinekoak izan dira, 8.769 baino ez dira mugagabeak. Eta Gizarte Segurantzaren batez besteko afiliazioak 5.107 lagun gorakada baino ez du izan. Ez dute esaten oraindik 178.000 pertsona daudela langabeturik Hego Euskal Herrian eta horietatik %60,6k ez duela inolako prestaziorik jasotzen. Ez dirudi asko axola dienik langabezia gehien jasaten dutenak emakumeak, gazteak eta 55 urtetik gorakoak izatea.

Hori bai, administrazio publikoari eskatu diote “arretaz eta maitekiro” jardun dadila bere enpresekin, eta utz ditzala albo batera “lotsak” aurrekontu sozialak mahairatzeko orduan. Hau da, pizgarriak, hobari gehiago eta sozietateen zergan kentak eskatu dituzte euren negozioei mesede egiteko, eurak omen direlako enplegua sortzen dutenak... behin-behinekoa eta prekarioa bada ere.

Administrazioa orain arte zurikerran aritu da, Kapitalaren kudeatzailerik baita, eta erabaki beharko du nola ekin: enplegu kalitate eskasa inposatzen duen gutxieneko kapitalista horren zerbitzura, ala euskal jendarteak osatzen duen gehiengo sozialaren alde. “Maite-maiteak” egin eta “lotsak” kendu beharko lituzke administrazioak, baina herritarren gehiengoaren mesedetan, horien baliabideekin, hots zergekin, bizi baitira batzuk eta besteak. Horrela lortuko dugu enplegu duina edukitzea.

JUAN MARI ONDIKOL / ERRAN.EUS

Esne sektorearen defentsan

ELIZONDO. Landa eremu bizien eta nekazaritza iraunkorraren bidean, esne sektorea ere bizirik behar du goiburupean manifestazioa egin zuten ehunka lagunek Elizondon. Azken 25 urteotan behi-esplotazioen %80 desagertu da Baztanen eta horri gehitzen badiogu apirilaren 1etik Danonek Nafarroako mendialdeko 7 nekazariri esne gehiagorik ez diela bilduko jakinarazi diela eta Sorian 20.000 behi-buruko esne ustategia egiteko proiektua dagoela, sektorearen etorkizunaz kezka handia piztu da.

Itsaso-Deikaztelu tentsio handiko linea bertan behera

Lukas Barandiaran San Roman

@barandiluk

Autopista elektrikorik ez! plataformak jakinarazi du atzera bota dutela Itsaso eta Deikaztelu batzen dituen tentsio handiko linearen eraikuntza. Espainiako Gobernuaren Ingurumen Ebaluaziorako Zuzendaritzak modu ofizialean jakinarazi die erabakia.

Urtetako lana atzean

Plataformak ekimen ugari egin ditu 2011tik: 14.000 helegite inguru jarri dizkiote proiektuari, ehun udalek baino gehiagok egitasmoa eraikitzearen kontrako mozioak onartu dituzte eta herri galdeketa ugari antolatu.

Datorrenaren beldur

2011n ere lortu zuten Gasteiz-Muruarte linea bertan behera uztea. Hala ere, Espainiako Energia Sareko buruek erretiratutako proiektuaren orde bestea bat aurkeztuko dutela uste dute plataformako kideek.

Nafarroako Gobernuari, babesa

Tentsio handiko linearen aurkariak kritikatu dute Nafarroako Gobernuak ez duela gaiari buruzko adierazpenik egin azken bi urteetan, eta gaiarekiko konpromisoa eta babesa eskatu diote.

HOMOFOBIA

2

eraso homofobo salatu zituzten gutxienez apirilaren 1eko asteburuan Iruñean, irainak eta kolpeak tarteko.

40.000

euro bideratzen ditu Nafarroako Gobernuak LGBT eremuko politiketara eta kopuru oso urria dela salatu du Kattalingorri elkarteak.

PENSIONES PÚBLICAS DUINEN ALDE

Pentsioen hainbat elkarte Eusko Jaurlaritzari eskatu diote osatu ditzala euskal herritarren pentsioak. Espainiako Gobernuari berriz, 1.080 euroko gutxieneko pentsioak bermatzeko eta KPlaren igoeraren arabera eguneratzeko eskatu diote.

GUARDIA ZIBILAK, ABSOLBITUAK

Bizkaiko auzitegiak absolbitu egin ditu Sandra Barrenetxearen tortura-salaketengatik epaitu zituzten lau guardia zibilak. Epaketan bertan, Barrenetxeak bera torturatu zuten hiru guardia zibil ezagutu zituen aurrez aurre.

LUIS MARI MUJIKA

77 urte zituela apirilaren 3an hil da Luis Mari Mujika Urdangarin lizartzarra. Idazleak ia genero guztiak landu zituen: narrazioa, nobela, saiakera, poesia, bidaia-liburua... Egan aldizkariaren zuzendari, toponimian aditu eta euskaltzain urgazle ere izan zen, besteak beste.

2016ko urrian Norvegiar jazo den istripu nuklear ez hain hutsal hori

Pello Zubiria Kamino

@pellozubiria

2017ko otsailean iodo erradioaktibo ihes bat detektatu zen Europan, Finlandiatik hasita Euskal Herriraino, hasieran agintariak aipatu ere ez zutena arrasto ahulegiak omen zirelakoan. Kutsaduraren iturri bila, errusiarren arma eta zentral nuklearrak ziren susmagarriak hasieran; azkenean ez da jatorria argitu eta hedabide handiek aipatu ere ez dute egin. Baina bidean azalera aterata da Haldengo zentral zaharra geldirik dagoela Norvegiar, urrian gertatutako istripuagatik. Kasualitatea?

The Barents Observer-ek haizatu zuen albistearen otsailaren 19an: "Europan detektatutako iodoa lehenbizikoz Finlandian neurtu zen eta Frantziak egin zuen publiko, baina Norvegiako agintariak diote aurkikuntzak ez daukala albiste izateko adinako tamainarik". Kutsadura erradioaktiboa zabaltzen eta agintariak isilik? Sare sozialetatik hedatu zen oihartzuna. Hedabide nagusiak isilik.

Finlandian aurkitua zuten lehen arrastoa urtarilaren 30ean, Euskal Herrian otsailaren 17an, baina publikoak ez zuen ezer jakin harik eta Frantziar 18an ohartuta herritarrei jakitea erabaki zuten arte. Frantziako Segurtasun Nuklearraren Erakundeak egindako mapa bat ere bada, non agertzen den 131-iodoaren arrastoak Euskal Herrian ere aurkitu zirela. Dokumentatuta dago AEBek istripu nuklearren aztarnak airetik detektatzen berezitutako WC-135 hegazkina bidali zutela Europako agintarien eskariz. Martxo hasieran zenbait hedabide handik tarte laburren bat eskaini zion baino misterioitsuari.

ARGIAk interneteko zerbitzuan martxoaren 10ean eman zuen albistearen: "131-iodoa izanda, adituak ziur daude une honetan gertatzen ari den istripu baten kontua dela, edo oso gertatu berri den batena. Baina zein eta non? Lehen arrastoak Finlandian aurkitzeak, Errusiako zentral nuklearren bat edo haren armadak Artikoko itsasoan urperaturik dauzkan arma atomikoen ihesen baten susmoak piztu zituen. Aldiz, Belona el-

karte antinuklearraren zuzendari Nils Böhmer fisiko nuklear norvegiarrak lotu du joan den urrian istripua eduki zuen Norvegiako Halden zentralarekin. Urriaren 24an eta ondoko egunetan bentilazio sistemaren bidez iodo erradioaktiboa isuri behar izan zuten Haldeneko enplegatuek, erreaktoreko erregai nuklearra maneiatzean arazoak sortu zitzaizkiela eta".

Belona elkarteak badu prestigioa nuklearren aferetan, bere sortzaileetakoa zen justu otsailean hildako Alexei Yablokov, Txernobylgo istripuaren ezagutzailer handienetakoa. Belonak adierazi zuen: "Norvegiako agintarien azalpenez ondorioztatu behar da tenperatura gorabeherak gertatu direla erreaktorearen ontzi nagusian eta erradiazioa handitu dela nukleoan, horrek hidrogenoa pilatzeko dakarren arriskuarekin. Belonak oroitarazi nahi du hain zuzen horixe izan zela, erreaktorearen muienean hidrogenoa metatzea, eragin zituena Fukushima zentral nuklearreko leherketak 2011ko martxoan".

Gauza bat da zentrala geldirik edukitzea, baina labea dauzkan erregaiak kontrolpean errefrigeraturik atxiki behar dira. Halden zentralako enplegatuek, gutxienez otsailean, egoera kontrolatzeko zailtasunak zeuzkaten: erreaktorearen arazoak arintzeko bentilazio leihoak irekiz gero, erradiazioak airetik zabalduko ziren, herritarren arteko alarma sortuz kutsaduragatik; baina leihoak itxiz gero, hidrogenoa pila-

tu eta erreaktorea lehertzeko arriskua handitzen zuten.

Belonak abiatutako haritik tiraka, Norvegiako agintarien txostenaren analisi zehatza plazaratu du Pierre Fetet adituak frantseseko *Fukushima* blogean: "Norvegiako Halden erreaktore nuklearra: arriskua Europarentzako". Ondoren laburbiltzen dugu.

Torio eta plutonizko erregaiak

1959an eraikia Norvegiar, Suediako mugatik hurbil, munduko erreaktore zaharrenetakoa da. Menditxo baten barruan sartuta dago, 30-50 metro har-kaitzen azpian. Sarrera, galdararen gela, erregai usatuen biltegia, errefrigeratze sistema... dena dauka lurpean. Kanpotik ikusten diren eraikinetan bulegoak, laborategiak eta tailerrak daude.

25 MegaWateko erreaktore txiki honek -Garoñakoak 460 MW dauzkabatu berezitasun bat: nazioartean zentral nuklearrentzako ezarritako kode, arau eta aholkuak hemen ez dira derri-gor bete beharrekoak, esperimentueta-rako sortu zutelako Halden.

Nazioarteko Energia Nuklearrerako Agentziaren proiektu garrantzitsuenetakoa denez, Haldeneko munduko estatutatu aberatsenetako erakunde publikoak dauzka bazkide, AEBetako bezala Errusiakoa... Frantziako EDF eta Espainiako CIEMAT ere partaide.

2016ko urriaren 24an Haldenen kudeatzailea den IFE konpainiak jakinarazi zuen 13:45etan iodo erradioaktibo

IFE konpainiaren argazkian, langileak esperimentuetarako erreaktorean, Haldenen. 1959an eraikia izaki, orain jakin da erreaktorearen errefrigeratzea lotuta dagoela... sarrerako aireztatze sistemeekin. Hau da, istripua gertatuz gero, nukleoa hozten jarraitzeko ez da beste modurik –langileak salbatzekotan– aire kutsatua zirkuitutik kanpora isurtzea baizik. Erreaktorea lurpean egoteak ez die segurtasunik batere hobetzen inguruetako biztanleei, sutea gertatzekotan erradioaktibitatea kanpora isuriko delako derrigor.

kopuru bat “askatu” zela, erreaktorearen salan erregai baten probaketan ari zirenean, baina ihesak ez zuela arriskurik eragin bertako langileentzako. Hala ere, NPRA Norvegiako Segurtasun Nuklearrerako Agentziak erabaki zuen zentralera ezusteko bisita egitea eta bertan irregulartasun larriak aurkitu: enpresak ordu batzuetan ezkutatu egin zuela gertatutakoa agintariei jakinarazi barik, istripua txikia izan ala ez lurin erradioaktiboa harrera gelaraino iritsi zela eta langileak bertatik aterarazi behar izan zituztela. Baina, larriena zena, oraindik erreaktoreko “gertakizuna” ez zegoela kontrolpean.

Zer ari zen gertatzen? Erreaktore bat gelditzen dutenean, barruko erregaiaren erreakzioa erabat geratzen da. Aldiz, Haldenekoan sintoma guztiek erakusten zuten erreakzio nuklearrak bizirik

segitzen zuela, horregatik segitzen zuen iodoa sortzen. Baina, errefrigeratzea etenda aldi berean nukleoan erreakzioa erabat ez geldiaraztea arriskutsua da: tenperatura igoerak hondatu ditzake erregaiaren alboko materialak, hauek ura ukituta hidrogenoa sortu eta ondorioz leherketak gertatu. Horrelaxe gertatu ziren Fukushima-ko leherketak. Agintariek berehala eten diote IFERI Haldeneko erreaktorea erabiltzeko baimena eta zentrala geldirik dago.

Gauza da 2013tik Haldenen erregai berri bat esperimentatzen dutela, torioa, erreaktore atomikoetan uranioaren ordean usatzeko. Azken urtean probatzen ari ziren torioz eta plutonioz osatutako nahasketa baten eraginkortasuna. Pierre Fetetek ohartarazten du bereziki arrisku handikoak direla horrelako esperimentuak: “Ez da ahaztu

behar Txernobyleko hondamendia gertatu zela antzeko esperimentu batean langileek kontrola galdu zutelako”.

Haldeneko, istripu handien konparazioan, txikikeria izan da... baina hasieran aitortua baino handiagoa. Denborarekin NPRAk onartu behar izan du hasieran aipatutako 184 milioi becquerel baino askoz gehiago isuri zirela: gas arraro eta tritio artean 8,7 bilioi [b hizkiz] becquerel. Erakunde publiko bati ez dio sinesgarritasun handirik ematen arazoaren %0,002 baizik aitortzeak.

Eta nolaz dakigu hain gutxi istripu honetaz? Haldeneko esperimentuetan 21 herrialdetako 130 erakunde eta enpresa daudelako inplikaturik. Lasaitasunez egin nahi dituzte esperimentuak, segurtasun nuklearrerako arau internazionalak kezkatu gabe, kutsatuz gero ezkutatzeko baimenez. ■

50 urtez elkarrekin

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

Ekaitz Santazilia, filologoa

«Ez dugu Diogenes sindromea eduki behar euskararekin»

Filologo gazte eta praktikoa, irakaslegaien irakaslea, testu zaharren ikertzailea eta euskararen mitoen desmitifikatzailea.

Reyes Ilintxeta

@ReyesIlintxeta

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Etorkizuneko maisu-maistren formakuntzan ari zara lanean. Zertan datza zure egitekoa Nafarroako Unibertsitate Publikoan?

Nire ikasleak Haur eta Lehen Hezkuntzako irakasle izateko ikasten ari dira. Euskaldunekin hizkuntza baliabide komunikatiboak hobetzen saiatzen gara, eta erdaldunei aldiz, euskara ematen diegu lehen mailan zerotik hasita, eta euskararen historiarekin lotutako gaiak ere bai. Askok lehen aldiz dute harremana euskararekin. Urte hauetan barneratzen dituzten euskararen inguruko ikusmoldeak oso garrantzitsuak izango dira haien ikasle izango direnentzat.

Ikasle batzuk kexu dira lehen urtean euskara ikastea derrigorrezkoa izan eta gero programatik desagertzen delako. Abandonatu egiten ditugu ikasleak. Hautazko gisa eskaini beharko geniekeela uste dut.

Bestalde, dena ongi bidean, datorren ikasturtetik aurrera NUPEK Bigarren Hezkuntzako Irakasletzan eskaintzen duen Unibertsitate Masterrean euskarako lerroa zabalduko dugu

Garai batean kezka handia zegoen irakasleen euskara mailarekin.

Duela ehun urteko kezka zen euskarak ez zuela balio etxerako baizik, eta orain kontrako joera sumatzen hasia naiz, gure ikasle askok, eskolan euskaldundu direnek bereziki, arazoa baitute etxeko eta kaleko euskararekin. Eremu euskalduneko ikasleak ere, Iruñera etortzen direnean erdalduntzen dira dezente.

Zer egin daiteke?

Oso ohituta daude gramatika ikasten eta alor komunikatiboa gehiago landu beharko lukete, baina unibertsitateak ez du horretarako aukera gehiegi ematen. Oso garbi hitz egiten diet nire esperientziak: euskara unibertsitatean garatu nuen, baina ez ikasgelan soilik. Txikitatik beti euskaraz ikasi dut, baina benetan euskaraz egiten karrerako parrandetan ikasi dut; lekeitiarrekin, Segurakoekin, baztandarrekin...

18-25 urte-tartea oso garai garrantzitsua da, euskara nerabearen hizkuntza izatetik helduarena izatera pasatzen delako. Bat-batean hizkuntzak beste espazio batzuk bete behar ditu eta hor dago

gakoa. Askotan ikusten da derrigorrezko ikasketak euskaraz egin dituen gazteak goi-mailako ikasketak erdaraz egin edo kanpora ikastera joan eta itzultzen direnerako erdaldunak direla.

Gazteen euskararen kalitateaz ere kezka badago. Zuk zein iritzi duzu?

Etxetik euskaldun den baten eta D erduan ari den neska-mutiko baten eus-

Ekaitz Santazilia Salvador

1987, Iruñea

Filologoa, Nafarroako Unibertsitate Publikoko Filologia eta Hizkuntzen didaktika departamentuko irakaslea, *Fontes Linguae Vasconum* aldizkariko zuzendari berria, Nafar Ateneoko euskara eleduna, Aziti Bihia filologo eta hizkuntzalari gazteen taldeko fundatzailea, Monumenta Linguae Vasconum taldeko kidea eta euskal testu zaharren maitale eta aztertzaile nekaezina.

kara ez dira berdinak, baina euskaldun berria ez da kriminalizatu behar. Bakoi-tzak abilezia batzuk garatu ditu. Kontua da oreka bilatzea. Askotan dena zaindu, dena gorde nahi izaten dugu, zertarako nahi dugun gehiegi pentsatu gabe. Ezin dugu mundua museo bilakatu. Ezin da dena salbatu. Ongi dago baserriko lanabesen izenak jasotzea, baina planteatu beharko genuke zenbateraino ikasi beharko lituzketen gure ikasleek. Neur-tu behar dugu zenbat indar eta sos jar-tzen dugun halako gauzetan, eta zein helbururekin. Ez dugu Diogenes sindro-mea eduki behar euskararekin.

Horren inguruan artikulu bat idatzi-nuen Juan Jose Zubiri filologoarekin, haur hizkerari buruz. Haur hizkera, helduek haurrekin duten mintzatzeko moldea, nahiko aberatsa da euskaraz eta ezau-garri bereziak ditu, baina galtzen ari da. Zertarako salbatu planteatu genuen, zein helbururekin. Atera genuen ondorioa da haur hizkera ez dela oztopoa hizkuntza ikasterakoan, eta aldiz, zenbait funtzio betetzen dituela. Hiriko familia euskal-dunberrietan balio dezakeela uste dugu, euskara eskolatik etxera ekartzeko eta gu-rasoek eskolan ikasitako euskara berres-kuratzeko, gainera oso balore emozional handiarekin. Oso material onak sortu dira, *Xaldun Kortin* adibidez, Nafarroan.

Zertarako sortu zenuten Aziti Bihia filo-logo taldea?

Euskararen historiaren inguruan iker-ketak egiten gabiltzan filologo eta hiz-kuntzalariek gutxi gara, baina EHUn Gasteizko fakultatearen inguruan belau-naldi gazte polita sortu zen orain urte batzuk, eta elkartzea hobe zela pentsatu genuen. Taldean aritzeak beste bide bat-zuk jorratzea ahalbidityzen du, elkarri laguntzea, denon ezagutza bateratzea, eta unibertsitateko eremuari loturik baina hortik kanpo proiektuak egiteko balio digu, baita elkarren arteko kontso-lamendurako ere. Unibertsitatean egi-ten den hizkuntzalaritza eta filologiaren oinarri eta metodologiak gizarteratzea oso garrantzitsua iruditzen zaigu.

Euskararen inguruko mitoak desmitifika-tzen ibiltzen zara askotan. Zer mito dira?

Erromantizismoak hedatutako ideia da euskara hizkuntza bakartua eta arraroa dela, eta hori dena bere testuinguru lite-rario, politiko eta sozialean jartzen saiatu izan naiz, hainbat ikastaro eta hitzaldi-

tan. Historiak erakusten du euskaldunak beti bizi izan garela beste kulturekin ha-rremanetan. Adibide bat jartzearen, jen-deak Gartxoten kondairaren irudia du gogoan: euskaldunak zoko batean isola-tuta mendi artean. Horregatik gustatzen zait zaraitzuar haren irudi literarioaren aldamenen Ezkarozeke elizako erretau-la barroko ederra edo Muskildako dan-tzak jartzea. Han euskaldunak izan dira atzo arte eta, hala ere, ez dira bizi izan garaiko modei bizkar emanda, kontrakoa baizik. Halako herriak txiki eta isolatu bi-lakatu omen dira azken mende hauetan, baina harreman eta jende mugimendu handiak izan dituzte betidanik, eta orain-dik ere Nafarroako gizarte egitura badeute zeresanik.

Isolamendu genetikoaz ere aritu izan zara.

Euskarak ez duela ahaidetik esaten da, baina horrek esan nahi duen gauza bakarra da metodologia konparatzai-le zientifiko eta zorrotz bat aplikatuz, dugun datu kalitate eta kantitateare-kin, momentuz ezin izan dugula euskara beste hizkuntza batekin lotu. Horrek ez du esan nahi inoiz ez duenik ahai-derik izan, unean metodo zientifikoa aplikatuz ahaideak aurkitzeko aski datu fidagarri ez dugula baizik. Gaur egun ehundik gora hizkuntza isolatu daude munduan, beraz, ez da gauza arraroa.

Euskarak ezaugarri arraroak dituela ere maiz entzuten da, baina euskarak di-tuen gauza "arraroak" beste hizkuntzetan ere aurki daitezke. Ergatiboa, adibidez, oso arrunta da munduan, Australiako hizkuntzetan adibidez. Aditza esaldiaren bukaera jartzea ere oso gauza normala da munduan; normalena agian. Zentzu horretan, munduko hizkuntza gehienak dira gaztelania bezala (aditza erdian) edo euskara bezala (aditza bukaeran). Kontua da oso ikuspegi europazentrista izan du-gula orain arte, besteak beste, munduko hizkuntzen gainean datu eta deskribapen gutxi izan dugulako. Euskara Europako hizkuntzekin konparatu beharrean mun-du osokoekin konparatzen badugu, ohar-tuko gara oso gauza gutxi dituela bereak baizik ez direnak.

Adibidez?

Tipologikoki berezi samarra da txistu-karien sistema aberatsa. Sei ditugu gaur egun, nahiz eta ez den beti horrela izan: x, s, z, tx, tz, ts.

Eta Europako hizkuntza zaharrena da?

Hizkuntzen jatorria, edozein hizkuntza-rena, denboran galtzen da, hizkuntza etengabe aldatzen den *continuum* bat delako, eta ezin dugulako esan noiz as-matu den hizkuntza hori; beti dator au-rretik zegoen beste zerbaitetik, aldatuz eta aldatuz gaur egungo egoerara iritsi arte. Nik ikasleei galdetzen diet ea zein hizkuntza den zaharragoa, euskara edo gaztelania, eta haiek normalean eus-kara dela erantzuten dute, gaztelania latinetik datorrelako, baina bata bestea bezain zaharra da. Gertatzen dena da iruzur terminologiko bat dagoela: tran-pa da duela bostehun, bi mila edo bost mila urte egiten zenari *euskara* deitzea,

beti hizkuntza berbera izan balitz bezala, eta gaztelaniari, aldiz, garaian garai *erromantzea*, *latin indoeuropea* edo dena delakoa esatea.

Aziti Bihiakoak zarete XVII. mendeko Esteve Materra frantziskotarraren doktrinaren ale bat (eta momentuz bakarra) Danimarkan aurkitu zenutenak duela bi urte. Zuen lan ezagunena, doike.

Oso testu interesgarria da, lapurtera klasikoan argitaratutako lehen testua delako oraingoz, 1617koa. Galdua zegoen lehen edizioa; bigarrenetik, 1623kotik, ale bakarra gordetzen da Oxforden eta Euskal Herrian ikerketarako erabiltzen ziren kopiak ez ziren oso kalitate han-

dikoak; filologiaren arreta merezi zuen. Boom bat izan zen. Komunikabideetan bi hilabetez etengabe agertu ondoren, zapore gazi-gozoarekin gelditu ginen. Jendearen arreta piztu zen eta alde horretatik gu kontent, baina ikusi genuen batzuetan jendearen eta komunikabideen interesa eta gurea ez zetozela bat. Jendeak aurkikuntzari berari erreparatzen zion, ez testuari, eta zorteari egotzen zion aurkikuntza, baina hor badago azpiegitura eta inbertsio bat unibertsitatearen inguruan; euskal filologiaren garapena izugarria izan da azken hamarkadetan, eta ikertzaile prestatuak ari dira horretan lanean. Badakite zer bilatzen ari diren, nola bilatu, eta tes-

tuari daukan balio filologikoa emateko ezagutza eta oinarria badute.

Zein izan da zuretzat aztertu duzun testu zahar garrantzitsuena?

Ez da erantzun erraza. Bat aipatu behar banu, zuzenean nik landu ez dudana bat aipatuko nuke, hain zuzen: Monumenta Linguae Vasconum ikerketa taldeko lan-kideak sakon aztertzen ari diren Joan Perez Lazarragakoren eskuizkribua, arrazoi askorengatik. Arabako testua da, eta testu zahar gutxi ditugu horkoak. Gaiaren aldetik, ez da testu erlijiosoa, nerabe humanista batek idatzi edo kopiatutako poesia baizik. Erabiltzen duen euskararen ezaugarri interesgarri uga-

ri aurki daitezke, batzuk ezezagunak ordura arte, eta beste batzuk eremu edo garai horretan leku-kotu gabeak. Gainera, euskarazko poesia zerabilen noblea zen neurrian, ezezagun samarra zitzaigun egoera soziolinguistikoa agertu digu.

Eta testu zaharren balio ekonomikoa nola zehazten da?

Horretan ez gara sartzen. Guk aztertzen dugu testua eta bere testuinguruan kokatzen dugu, baina balio ekonomikoa merkatuaren irizpideen arabera jartzen da. 1995ean, adibidez, Nafarroako Aurrezki Kutxak 1571ko Leizarragaren *Testamentu Berriaren* ale bat erosi zuen 30.600.000 pezetetan, kasik 184.000 euroan, eta 2008an Euskaltzaindiak beste bat erosi zuen 24.000 euroan. Zer dela eta alde hori? Horren zergatiak filologiaren gainetik daude.

Orain esku artean zer duzu?

Lana ez da sekula bukatzen. Duela gutxi Erronkarin doktrina bat agertu da eskuz idatzia, Lizarraga Elkanokoarekin lotua, eta azertu nahi nuke. Gainera, Paristik etorri berri naiz, XVIII. mendean Mauloko Belako zaldunak frantsesez eskuizkribatutako nafarren eta euskaldunen historia bat nire eskuetara ailegatu denez, Frantziako Liburutegi Nazionalen autore horren lanak ikusi nahi nituelako. Altxor handia dira zaldunaren testuak historiarako, etnografiarako, eta niri dagokidanean, euskararako, horri ere eskaintzen baitio pasarterik. Ziriako Garralda otsagabiarrak 1895. urtean zaraitzueraz idatzitako doktrina txiki bat agertu da berriki, eta beste batzuekin batera hori aztertzen ari gara.

Fontes Linguae Vasconum aldizkariko zuzendaritza hartu berri duzu. Zeintzuk dira erronka nagusiak?

Fontes-en erronka bikoitza da. Batetik, sortu zenetik duen ildoari atxikita, euskarazko testu zaharren kabi izan nahi

Azken hitza: Euskalkiak

“Euskalkiekiko izugarritzko begirunea izan dugu eta altxorak dira, baina ulertu behar dugu hiltunen arteko harremana galtzen denean sortzen direla, eta hizkuntza berez batzen dela hiltunen elkartzean. Euskara bereziki azken 200 urtetan dialektalizatu da. Euskara, hizkuntza guztiak bezala, eta euskalkiak bezala, aldatzen ari dira etengabe: gauzak sortzen ditu, uzten, edo beste leku batetik hartzen. Adibidez, Erronkaribarreko eta Zaraitzuko erakuslearen *k-* (*kau(r)*, *kori*, *kura*) forma, kontu berri samarra dela susmoa hartzen hasiak gara. XVI. mendeko adibide apurretan ez da horren arrastorik agertzen, esate baterako. Horregatik ez naiz gehiegi kezkatzen hizkuntza aldatzeaz. *Ondo* entzuten bada Iruñeko gazteen artean, eta ez *ongi*, aldaketa onartu behar dugu. Behintzat euskaraz ari dira”.

du. Bestetik, euskal hizkuntzalaritza unibertsitateko diziplina den neurrian, gure aldizkaria nazioarteko aldizkarietara eta haieten publikatzera derrigortuta dauden ikertzaileei oraingo unibertsitate sistemak ezartzen dizkien betebeharrak zorrotzetara doitu behar dugu, baldin eta ikertzaileak gure aldizkariara erakarrari nahi baditugu, eta hori ez da erraza euskalaritza bezalako arlo txiki batean. Baina saiatu behar.

Euskargazki bloga zer da?

Turismo filologikoa egiten dut, nahiko frikia naiz horrekin eta euskararen historiarekin zerikusia duten leku eta gauzen argazkiak hartzen ditut han eta hemen. Irudi horiek guztiak jendearekin partekatu nahi nituen eta blogean jartzen ditut. Hor daude, esaterako, Iturmendiko XVIII. mendeko gurutze-bide bat euskarazko testuak dituen; Bonaparte printzearen laguntzaile izan zen Duvoisin kapitainaren hilobia; edo Bonaparte printzearena bera. Lekuak mapan kokatzen ditut, jendeak nahi badu erraz aurki ditzan eta argazkiak edozeinentzako eskuragarri daude. ■

Europar Batasunaren noraeza

Erromako Itunaren 60. urteurrenarekin Europako Batzordeak Europaren etorkizunari buruzko liburu zuria aurkeztu zuen, 2025. urterako balizko agertokiaren inguruko eztabaida zabaltzeko asmoz.

Europar Batasunaren (EB) egoera kritikoaren aurrean liburu zuriaren erretorika autokonplazienteak ez dio aukera txikiena ere ematen, orain arteko bidean izandako huts egiteen eta erabaki okerrearen diagnostikoa egin eta horiek gainditzeko mekanismoak eztabaidatzeari. Testuaren esanetan, “gure lorpenen inguruan harrotasunez hausnartzeko unea da”. Egia da EBk XX. mendearen lehen erdira arteko barne gatazka historikoak apaldu dituela eta hau balioetsi egin behar dela. Baina, horretara iristeko ez zen derrigorrezkoa kalitate eskaseko eraikuntza instituzionala lehenestea edota euroari bide emateko Maastrichteko itunaren irizpide liberalak kontrapisu sozialik gabe bideratzea. Austeritate politikak kaltetutako langabeak eta prekariatu gazteak, memorandum batetik bestera burua atera gabe zorpetuta jarraitzen duten greziar herritarrek, gizarte zerbitzuen kalitatearen galerak kaltetutakoak, soldaten jaitsiera orokorra nozitu duten Europako hegoaldeko herritarrek edo pobreziaren atariaren azpitik dagoen Alemaniako herritarren bostenak, eta abar ez dira, hain zuzen ere, lorpen gisa aurkeztu daitezkeen emaitzak.

Liburu zuriaren sarreran aipatzen da “gure ekonomia munduko finantza krisia gainditzeko” ari dela. Diagnostikoa ezin okerragoa da, eta abiapuntu honetatik zaila da etorkizuneko agertokiaren inguruko eztabaida era egokian ematea. Izan ere, hazkunde ekonomiko ahula eta oso disparekoa ez da krisiaren irteeraren bermea. Aitzitik, 2008ko finantza leherketarako oinarriek bere horretan dira eta EBaren politikek ez dute

Mikel Zurbano

EHU-KO IRAKASLEA

Liburu zuriaren sarreran aipatzen da “gure ekonomia munduko finantza krisia gainditzeko ari dela”. Diagnostikoa ezin okerragoa da, eta abiapuntu honetatik zaila da etorkizuneko agertokiaren inguruko eztabaida era egokian ematea. Izan ere, hazkunde ekonomiko ahula eta oso disparekoa ez da krisiaren irteeraren bermea

lortu horiek gainditzeko. Bestalde, liburu zuriaren arabera, EBak aurrera egin du integrazio mailan, kohesioan eta ongizatean. Aipamen xume bat ere ez dago gizarte eta produkzio arloko disparekotasunen igoeraz. Gainera, desberdintasun horiek handitzearen arrazoi nagusia, batik bat, krisiaren hasieratik EBak indarrean ipini dituen austeritate politikak eta zerga politika atzerakoiak dira, Oxfam-en *Europa gehiengoarentzat, ez eliteentzat* goiburua duen azken txostenak erakusten duen bezala.

Beste hainbeste aipamen kezka-garriekin batera liburu zuriak onartzen du ez direla ondo azaltzen EBren parte izatearen hobariak bertako arkitektura instituzional konplexua ulertzea zaila delako. Bruselako eurokrazia itxia eta jendearen arteko distantzia onartzen da, baina horren zioa ez da komunikazio arazoa baizik eta EBren diseinu instituzionala bera zeina korporazio handien menpekoa den. Izan ere, enpresa handi horien lobbyek elkartearen agenda baldintzatzeko gaitasuna dute. Europar Batasunaren eraikuntza honekin berari emandako subirautea mailak demokrazia galera dakar, CETA edo TTIP gisako akordioek erakusten duten legez, hauek korporazioen boterearen esanetara jarritako benetako konstituzioak baitira.

Liburuaren ondorioetan etorkizunerako bost agertoki plazaratzen dira. Krisiak adierazten duen erronkaren aurrean bost agertokiaren lerroek lehengo lepotik burua esamoldea betetzen dute. Horrela, europar proiektuaren porrota ontzat ematen da eta epe laburreko irtenbide antzua lehenesten da kasurik baikorrena plazaratzen duen *Elkarrekin gehiago egin* azken agertokian. Bertan Europa gehiagoren leloaren atzean ez dago zantzu txikiena ere austeritate politikak alboratzeaz, ezta ere instituzioak demokratizatzeaz edo berdintasun sozialaren beharraz. ■

EKH

Artikulu hau lapurreta da. Iker Armentia kazetari gasteiztarrak erabilitako kontzeptua hartu dut (bere baimenik gabe, gainera) eta lerro hauetan garatuko dut.

Orain dela urte bat, hemen bertan, Espainia ez ote zen *navarrizatzen* ari galdetzen nion nire buruari. Jakina denez, Korralito Foralaren jabeak konturatu ziren kontuak ez zitzaizkiela betiko aterako, eta gaztatxoaren teoria sasizientifikoa baliatuz, basko-gaiztoak.

Diputazioaren Jauregitik urrun mantentzeko hil ala biziko helburuari ekin zioten. Joko-zelaia hain modu zorrotzez markaturik, ez zuten kontuan hartu beste aldean utzitako gune erabat askea geratzen zela: Lurralde komantxea.

Bide batez, joko-zelaia politikoa bitan zatitu zuten: gehiengo elektorala euren alde zegoen bitartean, arazorik ez... Baina proportzio hura iraultzen joan zen, pixkanaka, 2015ean Nafarroako Gobernua galdu arte.

Orain dela urtebeteko artikulu hartan, ea bilakaera berbera Espainian ere gertatuko zen galdetzen nuen. Auskalo...

Zer zen susmatu ere ezin genuena? Euskal Autonomia Erkidegoko bilakaera politikoa: joko-zelaia politikoa

Iván Giménez

KAZETARIA

Zer zen susmatu ere ezin genuena? Euskal Autonomia Erkidegoko bilakaera politikoa: joko-zelai politikoa bitan zatitu da nahi gabe. Nafarroan gertatu zen fenomeno bera hemen dago, ezustean gainera (askorentzat behintzat)

bitan zatitu da nahi gabe. Nafarroan gertatu zen fenomeno bera hemen dago, ezustean gainera (askorentzat behintzat).

Aste gutxitan, EAJren posizio historikoa eskuinera mugitu da. Zentraltasun hegemoniko eta ahalguztidun izatetik, joko-zelaiaren txoko batean (txoko handia, ez pentsa) egotera igaro da. Historikoki, gainerako alderdi guztiak EAJren atzetik ibili dira akordio baten eske, eta han-hemenka, noizbait, den-denek jeltzaleekin zerbait sinatu dute: EAJ erdigunean, eta besteak bere inguruan, txandaren zain.

Historikoki, ia edozein euskal-autonomia-erkidegotarrak EAJren aldeko botoa eman ahal izan du, ala ematear egon da, ala aintzat hartu du... Ez zen, inolaz ere, aukera pentsaezina. Ia inorentzat.

Baina EAEko azken aurrekontuen argazkiak lurrikara eragin du: EAJ, PSE eta PP hirukotea, joko-zelaiaren alde batean kokatu dira, eta ezkerreko alderdiak, bestean (agian kontziente izan gabe).

Eta dirudienez, luze joko du. Eta sakon (Madrileko Kongresura begiratu baino ez da behar). EAJ + PSE + PP = EKH.

(Euskal Koalizio Handia) ■

Datu Pertsonalen Babesa - LOPD

Legedira egokitze prozesua
(euskaraz, pertsonalizatua)

SIGACUS

© 943 453 588 · www.sigacus.com

**Zure jendea,
zure hedabidea,
zure iragarkia.**

Jarri publizitatea hemen

943 371 545
publiz@argia.eus
www.argia.eus/tarifak

**TIPI-TAPA
BAGOAZ!**

**BIZITZA
JASANGARRI
BATERAKO
ERALDAKETA**

www.tipitapabagoaz.info

Mindfulness

Koldo Aldalur
KAZETARIA

Sarri-sarri pentsatu ohi dut, gurpilari etengabe eraginez ari den kurkumixa bezala, ziklikoki bueltaka dabilen gure mundu hau ere inora ez doala, ibili-ibili eginda beti toki berean gaudela. Azaleko kontuak aldatzen dira, baina mamia beti azpian, ezkutuan geratzen da. Adimena, inguratzen gaituena adi aztertzeo ahalmena, galtzen ari gara, eta ondorioz, gure izaera eta bizimodua baldintzatzen dituzten arrazoiak hanka artetik pasatzen zaizkigu, modernitatearen presaren borborrean.

Nabarmen aldatu dena, hori bai, sentsazioak deskribatzeko erabiltzen dugun terminologia da. Adibide bat haria erabat ez dudala galdu ohartzeko: gurean oraintsu arte ezohiko haize bortitza “haize putie” edo “haize txerriye” zen, orain “ziklogenesi esplosiboa” omen da. Entzun nuenetik, haizeak gero eta beldur handiagoa sortzen dit.

Kirolari lotutako adibiderik ere bada, eta aspal-ditxoan modan jarri den bat dakarkizuet: *mindfulness*.

Meditazioaren bertsio akonfesionala edo omen da. Arnasketaren kontrolaren bidez, orain eta hemen gure barruan gertatzen ari denaren-zaigunaren kontzientzia izatea, erabakirik egokienak hartu ahal izateko. Edo horrelako zer bait.

Kontziente izate hau ariketa kontua ei da, eta horrela hotz-hotzean kaskezurra hustea erraza ez bada ere, gogor saiatuz gero ez omen da ezinezkoa.

Ongiaz eta gaizkiaz gaindi, balorazio baldintzatu subjektiborik gabe, zer garen eta non gauden jabetu ahal izatea, helburu zehatzak eskuratzeko. Balekoa, itxuraz, eguneroko trantzeetatik irribarretsu ateratzeko. Eta kirolarien kasuan, presiopean ari direnean egoera argi interpretatzeko.

Hauek orain artekoak irakurle. Baina erne, ideien baratze honetan atzera egin behar dugu eta, ahal bada, aurreko lerroetan landatutakoa zapaldu gabe. Ziaboga modukoa, lehorrean ari bagara ere.

Laster galtza zuriak dantzarako bakarrik jantziko dituen Abel Barriolak bolada luzea eman zuen eskuko mina zela eta jokatu ezinik. Arratsalde euritsu batean kontatu zidan zalantzan jartzen hasia zela pilotaria ote zen ere.

Egunen joanarekin batera, leitzarra ilunpetan barneratu zuen arazoa ere urrundu zen, eta Abel kantxetara itzuli zen, beldurti hasieran eta indartsu gero. Pilotaria izan itxuraz, eta hurrengo finala jokatzera lortu zuen, 2006a zen, oker ez banaiz.

Abelek galdu egin zuen finala, baina partida osteko elkarriketa egitera joan gintzaizkionean, aurkaria zoriontzeaz gain, esan zigun pasatakoak pasata galtza zuriak jantzita finalean aritzea ere garaipen handia zela, berarentzat bederen.

Agian garaipena zer den zehaztetik hasi behar nuen.

Abel Barriolak ez zekien *mindfulness* zer zen, baina bazuen kontzientzia non eta zertan ari zen, eta hori, artean arnasestuka ari zela. ■

Erradikalak gara

Miren Artetxe
BERTSOLARIA
@mirenartetx

Mugarik Gabe GKEak argitaratu berri du *Feminizidioa Euskadin eta Nafarroan 2010-2015: gertaerak, tratamendua prentsan eta epaien analisisa* txostena. Honakoa da ondorioa: ezkutuan geratu dira Hego Euskal Herrian indarkeria matxistak hildako emakumeen erdiak. Zer esan Ipar Euskal Herriaz. Angelun gizon batek emaztea eta bere bi alaba hil, eta oraindik “familia drama” gisa aipatzen da gertakaria hedabideetan zein karrikan. Bikain.

Europar Batzordearen “genero indarkeriari” buruzko eurobarometro berezian argitaratu ziren datuak ere aski argigarriak dira. %17k adierazi dute maiz emakumeek izaten dutela indarkeria kasuen

errua. Handizkatu egin ohi dituztela berez gertakari ezdeusak direnak %22k. %27k bortxaketak justifikatuak izan daitezkeela. Eta hamarretik batek baino gehiagok bikotekidea sexu harremana izatera behartzeak ez lukeela ilegala behar. Egun on.

Eta honek, noski, ez du loturarik eskolan zein etxean haurrak hezteko moduarekin. Hedabideek helarazten diguten bortxaketa kulturarekin. Ez du zerikusirik kultur programazioan emakumeak sistematikoki ezkutatzearekin. Nesken hipersexualizazioarekin. Watxap taldeetako umore matxistaren erabateko onarpen konplizearekin. Horiek guztiak feminazioan irakurketa desitxuratuak dira. Gaixoak gu. Izan ere, erradikal hutsak gara. ■

Milesker Lev

Orain dela zenbait aste liburu lanketa aberasgarri bezain argigarrira burutu genuen ikastaldean, Nestor lankide irundar zoliak ekarria: Lev Tolstairen *Zenbat lur behar ditu gizon batek?* ipuina, zeinetan Pahom handinahi aseezinaren balentriak kontatzen baitira.

Ezin interesgarriagoa galdera. Izan ere, zenbat sos behar da bizitzeko ongi? Hau da, apailatu, fakturak ordaindu, haurrak gastatu, bidaia bat edo beste egin? Erran nezake bi mila euro inguruko hilabete saria, hortik landa probetxuzko saria deritzot. Bizkitartean, azken denboretan, arazoa ez da molde horretan plantatzen: gardenki, maltzurki nahiz mahaipetik ehunka milaka euro sakelaratzten dituztenen klubak 1.300 bat irabazten duenari aho-beteka saltzen dio elkartasun kutxei 400 euroko pseudo-iruzurra egin dion gizagaixoa dela problema. Kohesio grinaz, terrorismoaren mamuaren bidez (erlatiboki) kanpoko etsai komuna definitu den bezala, sortu da barneko populuaren etsaia: pobrea, klase ertainaren aurkari gisa jarria, batzuk ohointzan dabiltzanean. Eta hor bai, bada arazoa. Sinesten bada sustut.

Gurera itzuliz, kapitulu baten lanketaren erdian, Antton ikasle argitsuak bota zuen: "Pahom hori, Fillon bezalakoa da: beti soineko ederragoaren enbeiarekin. Istorio hau, Bea, ezin da ontsa finitu". Abilki zebilen, ipuinean behintzat hainbat desmasia sozio-ekonomikoren eta ekologikoren ondotik, handinahiak itorrik leher egiten baitu Pahomek. Baina gu ez gara ipuinetan bizi, hor dago koska.

PNF delako finantza auzitegia da segurki François Hollanden agintaldian sortu tresna emankor eta errentagarriena. Badute lan eta arazorik ez gaurko goi-kargudun anitzti aferaren baten atzemateko. Badirudi bakoitzak duela zerbait gordetzeko: dela zenbait

Bea Salaberri

IDAZLEA
@beatxo

Antton Olariaga

soineko, dela zenbait literatura kritika artikulu gizenki ordaindu, dela zenbait trafikoren etekina. Bizkitartean, François Fillon ez du ahalkeak gorritzen ere. Ez Fillon, ez eta bestalde akusaziopean diren beste hautagaiak.

Nehor ez da harritzen, gauza jakina baita kargudunak (moda xaharrekoak kendurik) ez direla afari oparoz erosten. Eta mailan zenbat eta gorago joan orduan eta kopuruak handiagoak, interesak iraunkorrakoak, karrerak, boterako bideak, boteretik sosa, sosatik boterea. Faustiarra. Ez gara harrituko ere, damutu, ebatsiak itzuli eta erretiratu baino, denbora gasta dezaten beste kandidatuak erasotzen, kabinete beltzak edota ager litezkeen dosierrak iragarritz.

Sei hilabete Frantziako Estatua hauteskunde giroan murgildurik dela: gezur festa handia. Nago frantses arruntak zer deabru bozka dezakeen, harago Frente Nazionalari *baraje* egiteko indarrak bilduko ote duten. Izan ere azken hiru presidentzialetan FNren arriskua zen azken beltzeko argumentua, inarosten zen fantasma, programa eta problematikak aipatzea saihestuz, bozka manipulatzu, behartuz. FNren igoera eskuindar saldu okituei eta ezkertiar arinduen inkapazitateari zor zaio. Gaur hautesleengan trufatzen, nahasten eta zangopilatzen dituztelako inpresioa da nagusitzen. Etsai komunak ez dira nahikoak izanen hauteskundeetan mobilizatzeke.

Istorioa nekez da ontsa finituko. Hautuan: ohoina, gezurtia, gaixtoa eta inutila.

Bon, gogorra naiz bai, eta ez nuke nahitxatzen ondorioak leporatzea: Poutou bozka daiteke. Langilea, duina eta umoretsua da gizona eta, ale, erran dezadan, xarma zerbait kausitzen diot! Eta hori aski izan daiteke ene mugiarazteko. Zoritzarrez beretzat, ez da olderik altxatu aspaldian gorri baten alde, kausa galduen kandidatua hots, ene izarikoa. ■

ZURE EKARPENAK, EGUNEROKOAN ONURA. GOGOAN HARTU.

Aurten, aurrekontuaren ia erdia bideratu da gizarte politikaetara. Ekonomia sustatzea eta enplegua sortzea ere lehentasuna dira. Hori, eta gehiago. Eta guztia, zu onuradun izan zaitezten.

Aritz, zarauztarra.
Ikaslea.

- A** Adin txikiko 360 haurrei ostatu eman zaie harrera famillietan.
- B** Gipuzkoako ezgaitasunaren arreta sistema, erreferente Europar.
- C** Haurren %80k kirola egiten dute Eskola Kirolari esker.
- D** 150.000 euro deskontutan produktu kulturalak erosteko, kultura bonuari esker.
- E** 335,7 km bidegorri Gipuzkoa osoan zehar.
- F** 1.080 leku Udalekueetan.

2017ko apirilaren 8a

HERRITARREK, HERRITIK, HERRITARRENTZAT ETA HERRIARENZAT

Iragan da apirilaren 8a eta ETA armagabeturik da dagoeneko. Luhusoko ekimena eta gero bake artisauek marrazturikoa gauzatu dute. Geroari so, egunaren bukaeran irakurritako manifestuak finkatzen ditu bake iraunkor eta justu bat lortzeko nondik-norakoak. Izenpetzaileek islatu aniztasuna izanen dute aitzina egiteko indarra. Frantziako eta Espainiako gobernuen inplikazioa ezinbestekotzat joz, elkarriketari lotzeko deia berresten du manifestuak.

Jenofa Berhokoirigoin

@jenofa_B

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

ETAre armagabetzearen eguna festa eguna ez zela jakin arren, festa giroaren osagaiak sentitu ziren apirilaren 8an Baiona Ttipian: poza, irria eta gozamen. Eguna aitzinatu arau, lasaitasunak hartzen zion tokia presioari bake artisauren aurpegietan. Gauean berriz, pozak lasaitasunari. Pausoa hastetik buru ongi iragan zelako. "Egunaren helburuak bete ditugu: batetik, armagabetzearen alde tekniko eta praktikoa ontsa iragan da eta bestetik, gure mezua pasarazi dugu, errandakoa hitzez hitz hartuz, bakoitzak atzemanen du errespetua eta aitortza eta erran horietan guztiak partaide izateko daukagun nahia", zioen biharamunean Mixel Berhokoirigoin bake artisaunak. Luhusoko atxiloketen biharamunetik apiri-

laren 8a arte behin eta berriz errana errepikatu zuen egun horretan ere: "Armagabetzeak bakea errazten du baina ez da oraindik bakea, anitz gelditzen da egiteko".

ETAk jendarte zibilari utzi zion armagabetzearen ardura politikoa eta teknikoa, Michel Tubiana, Mixel Berhokoirigoin eta Jean Noël Txetx Etxeberriek 2016ko urriaren 3an luzatu proposamena eta baldintzari baikorki erantzunez. 2017ko apirilaren 8 horretan ederki beteriko ardura. Hastetik buru, ausardiaz eta konpromisoz beteriko eguna izan zen. Egun horretan, aldebakartasunak ekar dezakeen segurtasun-ezaren sentazioa baino azkarrago atera zen herriari emandako konfiantza.

Egunsentian hasi zuten hainbatek eguna. Egunsentian, oihan baterantz zeraman bidean. Hain zuzen, ETAre armagabetzearen herritar gisa haien ekarpena egin nahian, arma gordelekuetan egon zirelako ikuskatzaile gisa. Entre-

gatu beharreko armak frantziar autoritateen esku geldituko zirela segurtatzea eta baieztatzea zuten eginbeharra. Orotara 172 ziren, lapurtarrak, behenafarrak eta xiberotarrak. Emakume zein gizonak, hautetsiak ala herritar xumeak eta adin guztietakoak, gazterien presentzia nabarmentzekoa izanik ere. José Bové eurodiputatuaren gisa, euskal herritarrek ez ziren batzuk ere egon ziren bertan. Ikuskatzaileetan zen Sylviane Alaux, diputatu sozialista. "Ikuskatzaileak behar zituztela jakin nuenean, nire izena eman nien erranez 'nire diputatu posturak zerbait gehiago ekartzen ahal badizue, erabili nazazue, baliatu ezazue daukadan ardura'". Xina Dulong ezpeletarra ere egon zen armategiak zaintzen. Abendu bukaeran buruturiko Luhusoko ekimenak "pertsonalki hunkiturik", hark ere bake prozesuari bere ekarpena egin nahi ziolako: "erakutsi behar genuen blokeo egoera batean izanik ere egingarria zela". Berezik eskertu zituen

Etchegarayk eman zuen albistea: gizarte zibilaren ordezkariak nazioarteko egiaztatzailei zortzi guneren kokalekuen berri eman zieten, eta hauek Frantziako autoritateei. Eskuineko argazkian, Bakearen Artisauek ETak entregatzen zituen armen kopurua eta egunaren planteamentua azaltzen.

Jean-René Etchegaray Euskal Elkargoko buruak 09:00etan egindako adierazpean: "Beharrezko izan zaigu jendarte zibila ere, bake iraunkor batera iristeko gure herrian eta Europako mendebaldeko azken gatazka armatu honi amaiera emateko, hain zen blokeatzea handia bost urteko itxoite eta itxaropenaren ondoren". Ipar Euskal Herrikoaz gain, Eusko Gobernuaren eta Nafarroakoaren presentzia espero bazuten bake artisauek, azkenean Euskal Elkargoaren ordezkaria soilik agertu zen. Izan bake artisauek ala Bake Bideako kide, guztiek zuten nabarmendu eta eskertu Etxegarairen presentzia. Luhusoko ekimenekoek goizeko prentsaurrekoan zehaztu zuten "rola oso baikorra" ukan zuela eta armagabetzearen prozesua "erraztu" zuela Baionako auzapezak.

Egiaztatzaileei informazioa

Guneak babesten zeudela, Etxeberri eta Tubiana bake artisauek Nazioarteko Egiaztatzaileen Batzordearekin bildu ziren goizean goiz, ondoan zitu zela Jean-René Etchegaray Euskal Elkargoko presidentea, Harold Good Ipar Irlandako artzain protestantea eta Matteo María Zuppi Bolognako artzapezpikua, baita ere urruntxoago Anaiz Funosas Bake Bideako presidentea. Arma-guneeen zerrenda berehala utzi zion Sa-

muel Vuelta Simon Baionako prokuradoreari Ram Manikkalingam buru duen batzordeak. Guztira zortzi lekutan zeuden armak, hiru Ipar Euskal Herrian eta beste bostak kilometro batzuetara, Okzitania. Orotara, 120 arma, hiru tona lehergai eta milaka munizio eta detonagailu. ETak informazioa zuzenki poliziari eman ziolako zurrumurrua edota desinformazioa hedatzen hasirik, zuzenketa ekarri zuen laster Berhokoirigoinek: "Hedabide batzuk zabaltzen ari direna, ETak armen lokalizazioa Frantziako Poliziari eman diola, intoxikazioa da. Ez da hala".

Zazpi lurraldeetarik

Bake artisauen gomitari erantzunez, zazpi lurraldeetarik etorri zen jendea. 20.000 lagunek erakutsi zioten babesa eta elkartasuna. Galdetuz gero bertan egoteko arrazoiak, "denak bezala... ez dakit zer berri gehitu..." izaten zen usu erantzuna. Horietarikoa zen Iruñdik etorritako Nestor: "Hemen nago nahi dudalako duinki bukatzea, bake justu bat lortu nahi dudalako. Hau zen eman beharreko pausoa, ondotik beste pausoa lortzeko". Arrosako Moniquek ere zion berdina: "Aldebakarreko urrats hau oso azkarra da eta pena da estatuek hori ez aitortzea. Baina aitortza beharko dugu, kartzela politiken alda-

ketaren bidez gauzatu beharko dutena". Zentzu berera zioan Uztaritzetik etorritako Battitt: "Gaur ez da bukaera bat, segidak beharko ditugu: presoek eta iheslarien etxeratzea, elkarbizitza...". Gasteiztik jindako Anak ere zuen gogoe-ta bertsua: "Min asko izan da eta guztiak sendatzeko asko daukagu egiteko, bai arduradunek, baina bai guk, bakoitzak, pertsona moduan". Juana zalgiztarrak zion berak Euskal Herriarentzat bezainbat jendartearentzat zuela armagabetzearen urratsa ezinbestekoa ikusten: "Hodei beltz baten gisara, buru gainean genuen pisu ikaragarri bat ziren armak. Sail guztietan, politikan, ekonomian, lurralde mailan baina ere jendeen arteko hartu-emanetan sentitzen genuena. Presio bat kenduko digu eta balioko du elkarrekin gauzak eraiki ahal izateko". Arma gordeleku bat zaintzen egona zen goizean zuberotar hau.

Pausoz pauso jaso zuten egunaren berri Baiona Ttipian bildutakoek. Horrez gain, izan hitzaldi, bideo emanaldi edota eztabaida, gatazkaren konponbidea eta bakea osatzen duten elementuez gogoe-tatzeko aukera eskaini zitzaion. Egitarau betea, 15:00etarako finkatu armagabetze eta bake prozesurako elkarretaratze handira arte. Lekutxoak ukan nahian, lehenagotik hasi zen plaza betetzen eta poliki-poliki, plazaz gain, inguruko ka-

Ezkerreko argazkian ikus daiteke armen kokaguneetan behatzaile lanetan izan ziren 172 herritarretako batzuk. Eskuinekoan, Estitxu Eizagirre Baionako Manifestua irakurtzen.

rrika eta izkina guztiak ziren jendez mukurik bete. Funosas izan zen hitza hartu zuen lehena: "Hau guztia ez zen posible izanen oldar honetan ez bazenute sinistu, ez bazenute sinistu gauzak aldatzeko eta bake prozesuari bidea irekitzeko boterea genuela. Antolatzaile guztien partez milesker". Luzaturiko eskerrei txalo zaparradaz erantzun zion entzuleriak, ordainez, esker onez. Berhokoirigoin eta Tubiana hizlarietaz gain, Good ere egon zen oholza gainean.

Manifestu indartsua

Ipar Euskal Herrian denborarekin sendotuz joan den eta Hego Euskal Herrian osatuz doan aniztasunaren erakusketa izan zen azken hitz-hartzea. Ehundik gora eragile oholtzara igo eta guztiek izenpeturiko manifestua irakurri zuten Estitxu Eizagirre ARGIAko zuzendariak, Louis Joinet magistratu ohi eta Nazio Batuen Erakundeko Giza Eskubideen Batzordeko aditu ohiak, Fernando Armendariz Foro Sozialeko kideak eta Susan George idazleak. "Erreferentzia geldituko den testua da manifestu hau, armagabetzeak ahalbidetzen dituen gerorako beste urratsak testu honetan oinarritu beharko dira. Ondokorako beharko dugun dimentsio politikoa eta humanoa ematen digu", Berhokoirigoinek dionaz.

Etorkizunera begira adosturiko manifestua da. "Bakea ez delako bortizkeria eza eta beraz bortizkeria hor deino ez dela bakerik" erranik, bake justu eta iraunkorra lortzeko osagaiak kausitu daitezke. Baina geroari begira idatzia izan arren, ez diote oraina eta iraganari bizkar eman nahi: "Armagabetzea giblean utzi dugu orain, (...), giblean utzi nahi dugu, baina ez gibelera so egin gabe".

Biktimak, "atzokoak, gaurkoak, ezagunak eta ezezagunak, armek jorik erori direnak, arma guztiek jorik eroritaokak" gogoan, "etorkizuna oroitzapenarena eta aitortzarena izateko lan egiteko konpromisoa" adierazten dute: "Ukatua izan zaien etorkizuna eraikitza engaiatzen gara". Geroa "elkarbizitzaren" eta "konkordiarene" sinonimo izateko helburuz lan egiteko konpromisoa plazaratu dute. Presoak dira biktima horietarikoak. Eri direnak eta zigorra beterik dutenen askatzea eta guztien hurbiltzea galdetzen dute. Hori baino gehiago lortzea posible dela sinistuz: "Etxera itzuliko direla sinetsi nahi dugu, ahal bezain fite. Beharrezkoa baita eta hala izan behar duelako".

Bake prozesua bururaino eramateko engaiamenduaren inguruan osatuz doan aniztasunaren erakusleho izan zen egunaren une hau. Pluraltasuna azpimarratzen du manifestuak berak:

"Egia da ez dugula herria bere osotasunean ordezkatzeko, baina ezingo du nehork ukatu, herri osotik jinik eta Baionan elkarturik, herri honen lurraldeak irudikatzen ditugula, honen jende eta sentsibilitate kontrakoan barne". Hor egon ez direnak gogoan dituzte ere: izan armagabetzearen egun honen hausnarketan egonak baina oholtzara igo ez direnak, baita ere, gatazkak markatu eta kolpaturikoak: "Ez da erraza izan guretzat, honaino iristea, etsipenean erori gabe. Egia errateko ez dute denek hori egitea lortu". Hots, guztien errespetuan idatzirik manifestua da.

Baina, guztia ezin daitekeelako alde bakarretik egin, Espainiako eta Frantziako gobernuak deia luzatuz bukatzen da manifestua: "mintzatzea onar dezaten, herentziaz utzi dizkiguten urte guzti horiek gogora ekartzeko gisan. Eta nola gertatu den jakin dezagun. Hori ere egingarri izan behar da, behar beharrezkoa baita". Egunari ez zioten trabarik jarri Frantziako agintariek eta Luhusoko ekimenaz geroztik izandako negoziaketei esker dela jakin izan da. Ez tratatzeaz gain, gerora Espainiako eta Frantziako gobernuen partetik elkarrizketarako jarrera egon den ageriko da ondoko egunetan. Hala beharko da, elkarbizitza, aitortza eta erreparazioa aldebakarretik bakarrik ezin delako egin. ■

Zortzi berba zahar etorkizunari begira

Xabier Letona
@xletona

Historikoa. Apirilaren 7koa oso egun handia izan zen euskal gatazka modernoaren historian, ETak iragarri zuen bere armak gizarte zibilaren esku utzi zituela. Kosta egiten da hau idaztea, baina hala da: ETA armarik gabeko erakundea da. 8an sostengua eman zitzaion armagabetze moldeari Baionan.

Kontsentsua. Ez dago kontsentsurik, PP eta UPN falta dira. Hala ere, gatazkaren inguruan inoiz lortu den adostasun politikorik handiena erdietsi da. PSE armagabetzea lagundu duen gobernu batean dago eta Eusko Legebiltzarretik ere horretan lagundu zezan eskatu dio Jaurlaritzari; aldi berean, Madril eta Parisko Gobernuak armagabetzea ez oztopatzeko eskatu die. Ipar Euskal Herriko alderdi guztiak ere hor dira, FN kenduta.

Euskal erakundeak. Armagabetzearen aferan Eusko Jaurlaritzaren parte hartzea klabea da, baina Nafarroako Gobernuaren eta Euskal Elkargoaren babesa izateak ere biderkatzen du bere indar politiko eta sinbolikoa. Euskal gizartearen gehiengo zabalaren eta instituzioen arteko uztartze hau ezagutu gabea zen bake prozesuaren testuinguruan.

Bake prozesua. Orain zer? Orain, agertu desagertu dabilen bake prozesuak aurrera jarraitzea eskatu behar da. Presoen esparruan eman beharko lirake hurrengo urratsak, bai arlo humanitarioan, bai hurbilketa prozesuan. Bukaera ordenatua baino desordenatua izaten ari da, baina dirudienek badoa eta hori da garrantzitsua. Mendekua hor dabil dantzan oraindik, batez ere presoekin; gizartearen presioak jarraitzea garrantzitsua izango da, behar baino gehiago luzatu ez dadin. Zenbat denbora da hori? Inork ez daki.

ETA. Bere desagertzea bihurtuko da orain fetitxe berria. Eta hau ematen bada, gero beste zerbait egongo da, beti da horrela. ETak hala egin behar badu, eta bere logika barruan bada ere, egin dezala lehenbailehen, denboraren iraganak prozesu hau kaltetu, ahuldu eta higatu besterik ez baitu egiten.

Kontakizuna. Orain arte bezala, garraile eta garaituen teorien sakondu nahi bada, ahalegin horrek ibilbide motza du. Azken mende honetako gatazka armatu eta politikoa ezker abertzaleari "gaizki egin zenuten eta onartu" esanez labur-

bildu nahi bada -eta makinatxo bat egin zituen gaizki-, iraganaren adostasun bateratua oso urria izango da. Fenomeno konplexuak ezin dira azalpen simple eta interesatuekin bideratu. Alde bakoitzak bere kontakizuna edukiko du, baina zati bateratu bat ere egon liteke: elkarriketaren arabera izango da.

Arazo politikoa. Zergatik sortu zen ETA? Zergatik jarraitu zuen? Askapen erakundea izan da? Erakunde terrorista? Beti ikusi du berdin euskal gizarteak? Bistan da ezetz. Kontakizunari lotua dago dena, baina hori guztia bideratu eta konponduta ere, arazo politikoa hor dago: Nola gara liteke Euskal Herriaren etorkizuna Espainia eta Frantzia? Nola garatu ahal da bere lurraldeen arteko harremana? Euskal herritarrek zer eta nola erabakitzen dute?

Gizartea. ETak gizarte zibilari entregatu dizkio armak, sikiera sinbolikoki. Nekez izan daiteke epikoagoa. Fikzio edo errealitate? Begiratu daiteke bakoitzak ikusi nahi duen gisan, hor du indarra armagabetze molde honek. Edozein kasutan, Ipar Euskal Herriko gizarteak, eta puntaren puntan bakearen artisauek, beste behin ere erakutsi diote Hegoaldeko gizarteari zein garrantzitsua den buru molde ireki, aske eta auzartekin jardutea. ■

» ETak gizarte zibilari entregatu dizkio armak, sikiera sinbolikoki. Nekez izan daiteke epikoagoa. Fikzio edo errealitate? Begiratu daiteke bakoitzak ikusi nahi duen gisan, hor du indarra armagabetze molde honek

Enbarazutik kendu

Mikel Aramendi

Betetzear izango dira hogeit hamar urte, beteta ez badaude, norbaitek esan zuela “ETA soberan dago eta enbarazu egiten du”. Ez zen norbako haren bat-bateko ateraldia, euskal erakunde ahaltsuenetako baten hausnarketaren sintesia baino. Eta ez zetorren erakunde armatuaren etsai profesional zein amateurrengandik, ideologoki abertzaletasunarekin eta langileriarekin harremanik estueneetakoa zuenarengandik baizik. Denboratxoa falta zen Lizarra-Garazirako, eta zer esanik ez Aietarako. Ezin da jakin euskal gizartearen zenbateko zatia zegoen orduan bertan ados esaldiarekin, hitzez hitz eta osoro; asko eta askotarikoak ginela esango nuke, baina irudipena baino asko gehiago ez da.

la hamabost bat urte geroago, beste norbaitek esaldi bertsua jaulki zuen, subjektua

aldatuz: “Indarkeria soberan dago eta enbarazu egiten du”. Ziur nago ez zela bere kasako burutazioa, talde-gogoeta luzearen emaitza baino. Esalea ezker abertzaleko liderra izateak balio erantsia ematen zion esaldiari, eta euskal gizartearen gehiengoak, zabala gainera, bat zetorrela esango nuke. Baina irudipena besterik ez da. Handik hiru hilabetera, Aieteko Konferentziaren ondotik, ETak bere jardueraren armatuaren amaiera iragarri zuen, eta “izateari” utzi gabe “egoteari” utzi zion.

Larunbatean esale biak Baionan ziren, oker ez banago, protagonismo eta ikusgaitasun ezberdinarekin, jakina. Beste asko bezala, baina biziago seguruenik, aldapa goreneko hatsaldian sentitu behar zuten: ETA oraindik bada, baina “erakunde armagabea” izanik ez dago batere argi, niretzat behintzat, zer den, ezer bada. Baina kideek erabaki beharko dute hori. Falangeak eta gainerakoak legezkoak diren lurralde ba-

tean, kanpotik desagertzea eskatzen hasi aurretik, koherentzia erakutsi beharko da, gainerakoan.

Atzera begira ipinita, iraganaren kontakizuna eta *agitpropa* oso gauza ezberdinak direla uste dugunok behintzat, lehena historialarientzat eta bigarrena horretatik bizi (izan) direnentzat utzi ondoren, gogoeta egin genezake, patxadaz eta harrotasunak atarian utzita, zergatik kostatu ote zaigun horrenbeste –denbora, oinaze eta abar– askok, agian gehienek, aspaldi aurreikusitako helmugara iristea. Zergatiak bilatu esaten dut, ez erruak banatu; batzuentzat sinonimoak diren arren, niretzat antonimoak dira eta.

Edonola ere, askoz interesgarriagoa –eta premiazkoagoa– da etorkizunera begira ipintzea. Enbarazuan zegoena, norabaiterako bidean baitzegoen enbarazuan; norako bidea(k) d(ir)en hori(ek) jakiteko ordua iritsi dela esan liteke. Eta bidelagunak zein izan daitezkeen argitzen hasteko. ■

Justizia eta bizikidetza berrarmatu

Garbiñe Biurrun Mancisidor

Badirudi gizartearen zati handiak, alderdi politiko gehienek eta talde sozial askok ETaren desarmatzea positibotzat eta aurrera egiteko aukera ezin hobetzat jo dutela.

Ezinbestekoa zen, horretarako eskubidea genuen eta iritsi da, iristen ari da 2011etik.

Zer aldatzen da ETaren erabaki honekin? ETaren barnean, ez dakit ezer berririk gertatuko den –muinean, diot-. Azken finean, armagabetzeaz eman duen agirian esaten da Euskal Herriagatik hartu zituztela armak eta Euskal Herriaren eskuetan utzi dituztela. Bada, hasteko, herriaren gehiengoak ez dio inoiz horrelakorik eskatu eta armak, zorionez, ez daude gizarte honen esku, horrelako armarik ez baititugu behar.

Beste arloetan, aldaketak espero bakarrik ez, exijitu behar ditugla esango nuke. ETari

indarkeriari uko egitea eta gure bizitzatik desagertzea exijitu diogun bezala. Pauso garrantzitsu honek balio behar du justizia eta bizikidetza lantzeko eta berrarmatzeko.

Zergatik berrarmatu behar da justizia? ETaren jarduerak sufrimendu eta oinaze handiak utzi ditu, denak injustuak eta inoiz sendatuko ez direnak. Estatuak ere ETaren indarkeriari erantzuterakoan sufrimendu injustuak utzi ditu eta oraindik gertatzen ari dira.

Zaila da esaten benetako justizia zer den, baina gizarte honek horretaz zerbait badaki: injustiziak gogoan eduki eta, ahal den neurrian, amaitu eta sufrimenduak arindu. Hauek dira berrarmatze horren oinarriak. Orain arte izan dira ekimenak horren alde: ETaren biktimek badute jasan duten injustiziaren aitortza politiko eta soziala. Baina dena ez da hor bukatzen: hilketa asko daude oraindik ikertzeko eta argitzeko. Ona izan-gu litzateke horri eustea, nahiz eta justizia

arruntan ezinezkoa izan delituek preskribitu egin dutelako, eta ona litzateke, baita ere, behin eta berriro adieraztea horrelakorik ez zuela inoiz gertatu behar.

Estatuak eragin duen sufrimendu injustuari ere tratamendu bera eman behar zaio. Estatuak terrorismoa erabili du terrorismoaren aurka, legea bihurtu du salbuespenezko neurriak finkatzerakoan, eta ez da bere legedia betetzen ari espetze arloan. Hau ere injustua da eta honi ere lehenbaitlehen amaiera eman behar zaio, eta arindu eta leundu oinaze guztiak. Hemen daude arazo eta oztoporik larrienak. Baina horretan datza justiziaren berrarmatzea.

Gure elkarbizitza ere hautsita egon da denbora luzean. Konfiantza osoa daukat gure gizartean. Gogoz ari gara lan horretan, herriz herri, ekimen desberdinen bitartez, eta lortzen ari gara.

Justizia eta bizikidetza etorkizunaz betetako armak dira. ■

Tymoteusz Król, wymysoüera hiztun gazteenetakoa

“GAUR EGUN POLONIAN POLONIARRAK BAINO EZ DAUDE, BATZUEN USTEZ”

1989an Tomasz Wicherkiewicz hizkuntzalariak Polonia hego-mendebaldeko Wymysoü herria bisitatu zuen, han hizkuntza germanikoren bat hitz egiten zelakoan. 3.000 biztanleko herria hizkuntza-uharte izan omen zen. Gaur egun 50 wymysoüera hiztun besterik ez dira. Tymoteusz “Tymek” Król (Wymysoü, 1993) hiztun gazteenetakoa eta eragile nagusietakoa da.

Beñat Garaio
@BGaraio

Tymoteusz Król Varsoviako Unibertsitatean ari da doktoretza-tesia egiten, wymysoüeraren inguruan. Unibertsitateko kide batzuei hizkuntza eskola eman ostean hitz egin dugu berarekin: nabari zaio pasioa, eta naturaltasunez eta ilusioz darama bere hizkuntzaren ardura.

Gaurko eskolan *Mr and Mrs Smith* antzez-lana wymysoüerara itzultzen aritu zarete; harreman estua duzue antzerkiarekin. Zergatik?

Hizkuntza ideologekin du zerikusia antzerkiarekin dugun harremanak, beste ezer baino gehiago. Komunitatean gure hizkuntza gauza modernoan aurkari gisa ikusia zegoen, eta horregatik, *Prinzte Txikia* wymysoüeraz antzeztea proposatu nuen, eta horrela egin genuen 2014an. Ondoren gure herriko istorio bat aurkeztu genuen. 2015ean *Hobbit* liburuaren egokitzapen bat, eta geroztik horrela jarraitu dugu. Munduko kultura eta gure berezko ondarea antzeztan ditugu txandaka, oreka mantentzeko eta gure hizkuntzak duen balioa eta gaurkotasuna azpimarratzeko.

Joan den egunean Poloniako Antzerkian emanaldia egin zenuten, antzerkia, dantza tradizionalak eta zuen herriko eta mundu zabaleko kantak abestuz. Zer dela eta nahasketa hori?

Esan bezala, saiatzen gara urtero ahalbada, Ama Hizkuntzaren Nazioarteko Egunean (otsailak 21) antzerki-saioren bat aurkezten gure hizkuntzan. *Hobbit* aurkeztu genuenean izugarrizko harre-ra ona izan genuen, baita herritik kanpo ere, eta geroztik Varsoviako Unibertsitateko *Artes Liberales* Saila eta Poloniako Antzerkia gurekin elkarlanean aritu dira. Dantza emanaldiari dagokionez, hiztun gehien biltzen dituen herriko eragilea da, eta wymysoüera hiztunak ez diren herritar asko erakartzeko gaitasuna du. Gure esperantza da dantza taldetik hizkuntza eskoletara iragango direla.

Hurrengo egunean, Poloniako estatu mailako egunkarietan agertu zineten. Zer sentitzen duzu hori ikustean?

Berez artikulu horrek ez zuen zerikusirik emanaldiarekin, irailean osatutako erreportaje bat zen, atzerapen nabarmenarekin kaleratua. Irailean, bi gertakari garrantzitsu izan genituen. Alde bate-tik, gure herrian ospatu zen Hizkuntza Biziberritzearen inguruko Nazioarteko Kongresua, zeinak Wymysoüko herri-

tarrak gure hizkuntzak duen balioaz jabetzeko eta autoestimua izugarri hazteko balio izan zuen. Bestetik, Poloniako Legebiltzarreko Gutxiengoan Inguruko Batzordea eratu zen, eta argi gelditu zen Gobernuak ez duela interesik gutxiengoak duin zaindu eta sostengatzeko. Are gehiago, beregatik balitz, denok poloniera hutsean mintzatuko ginatke. Poloniar nazionalistentzat, ezberdina mehatxua da, ezabatu behar den zerbait txarra.

Zorionez, badirudi pixkanaka poloniar xeheen ideologiak laxatuz doazela eta Polonia eleanitz baten alde egingo lukeen geroz eta jende gehiago dago.

Nolakoa da poloniarren ikuspegia eskualdeetako hizkuntzekiko?

Imajinatu dezakezun txarrena, benetan diotsut. Kaczinskyren alderdia [boterean dagoen PiS alderdiko buru da Kaczinsky] oso nazionalista da eta ez du dirurik ematen guri laguntzeko, zeuden diru-laguntza urriak kendu dituzte, gureganako mezu iraingarriak zabaltzen dituzte... Oposizioa alde dugu, hein batean Poloniako hizkuntzak txikiak direlako eta ez garelako ‘arriskutsuak’.

Hizkuntza biziberritzen herritarrak soilik ari zarete lanean ala erakunderen baten laguntza duzue?

Ezkerreko argazkian, Tymoteusz Król. Gurasoek ez zekiten wymysoüera hitz egiten, baina amonak eta zaintzaileak bai. Wymysoüera lehen hizkuntza duen herriko gazteena da. Eskuineko argazkian, azkenetako wymysoüera hitzun baten hileta elizkizuna. Bi argazkiak Tymoteusz Królek utziak dira.

Wilamowiane elkarteak da eragile garantzitsuenak, baina azken urteotan herriko agintariak, dantza taldea, lehen aipatutako *Artes Liberales* Saila eta Varsoviako Unibertsitateko Etnologia eta Antropologia saila gehitu zaizkigu, nahiz eta azken horiek interesa bereziki gure janzkeran agertzen duen, hizkuntzan baino gehiago.

Zu zara hizkuntza horretako hitzun gazteena.

Ez, ez! Wymysoüera lehen hizkuntza duen hitzunen artean gazteena naiz ni, gerora ikasi eta jariozunez mintzatzen diren hiru lagun gazteagoak izango dira herrian.

Eta nola jaso duzu hizkuntza?

Amonak erakutsi zidan, harreman berezia bainuen berarekin. Duela bi urte hil zen. Nire gurasoek ez zekiten hitz egiten eta herritarrengana jotzen nuen praktikatzeko, amonaz eta nire zaintzaileaz gain. Hizkuntza nola edo hala mantendu nuen harik eta 18 urterekin, gogor saiatu ondoren, izugarritzko jauzia eman nuen arte.

Zu eta beste hiru zarete erabateko etena nolabait saihasi duzuenak. Sentitzen duzu ardura?

Jakina nabaritzen dela ardura, jakingo bazenu zenbat lan egindakoa naizen. Egoera normal batean biologoa izan nahiko nuke, eta Amazonian bizi, lasai-lasai. Toki askotatik eta era askotara jasotzen dut presioa. Bitxikeria gisa, Tomasz Wicherkiewicz adituak, bidaia batean ginela, McDonald's-eko ilaran ikusi ninduen bazkaria eskatzeko zain, eta: "Tymek!, ez ezazu hanburgesarik jan, wymysoüeraren azken hitzuna zara-eta!", esan zidan. Baina hanburgesa jan nuen [dio barrezka].

Europa Erdialdeko beste hizkuntza gutxitu batean ere mintzatzen zara, silesiera hitzuna era bazarelako. Nola definituko zenuke zure hizkuntza identitatea?

Nire beste hiru aitona-amonek jatorri silesiarra zuten eta amak silesieraz hezi nau. Lehenik eta behin, wymysoütarra naiz, zalantzarik gabe, gero silesiarra, ondoren austriarra eta bukatzeko, alemaniarra. Pentsa, Wymysoütik urrutien dagoen laugarren hiriburua da 'gure' Varsovia, gertuago baititugu Bratislava, Viena eta Budapest, hurrenez hurren. Gure etxean Txekiako telebistan ikusten genituen marrazki bizidunak, inguruko herrialdeetako hiritarrek arazorik gabe eta adeitsu egiten dugu wymysoüeraz edo silesieraz. Aus-

tria-Hungariako Inperioan nazio asko geunden elkarrekin eta aniztasun horretan gustura biziko nintzateke, baina gaur egungo Polonian poloniarrek baino ez daude, batzuen ustez.

Flandriarrengandik omen zatozte.

Antza, XIII. mendean izurrite bortitza izan zen Flandrian eta hona etorri ziren bizitzera nire arbasoak, gaitzetatik ihes egiteko. Oker ez bagaude, flandriar horien hizkuntzaren ahaide bat darabilgu.

Ez dugu harreman handirik gure jatorriarekin, baina flandriar batzuk etortzen dira bisitan eta duela urte batzuk hango telebista batek erreportajea egin zuen gure herrian. Dena den, eta Historia nolakoa den jakin dezazun, Bigarren Mundu Gerraren hondarrean poloniarrek etorri ziren hona bizitzera eta gure herrikide batzuk etxetik bota edo hil egin zituzten. Gaur egun, poloniar horien seme-alaben ondoan bizi gara eta egindakoa ideologikoki zilegitzat hartzen dute, 'alemaniarrek' garelako. Edo pentsa Silesiarekin zer gertatzen den, betidanik independentea izan da, edo Austria edo Txekoslovakiaren parte. Azken 60 urteak daramatza Poloniarena izaten eta Poloniak ez dio inolako bereizgarritasunik eta nortasunik aitortu. Nolakoa den poloniar nazionalismoa! ■

Ione Belarra, Podemoseko diputatua Nafarroatik:

“ALTSASUKO GAZTEEN AUZIAN TABERNAKO BORROKA BAT POLITIZATZEN SAIATU DIRA”

Iruñea, 1987. Espainiako Kongresuko diputatua da. Madrilera joan zen psikologia egitera eta harrez gero joan etorrian dabil. Kongresuko Podemoseko bozeramaile Irene Monteroren albokoa da eta alderdiko zuzendaritzakoa; areago, “itzaleko gobernua” –balizko gobernua– deitzen duten 24 kideetako bat da, migrazio politikez arduratzen dena.

Xabier Letona

@xletona

ARGAZKIA: IÑIGO URIZ

Egur handia jaso duzue Madrilén Altsasuko gazteen auzia Nafarroan epaitzea eskatzeagatik, baina Nafarroako Auzitegiak ere horixe eskatu du.

Kasu horrek behin ere ez zuen atera behar Iruñeko Auzitegiko 3. aretotik. Zentzuzkoa hori da, tabernako borroka bat politizatzen saiatu dira eta. Azkenean, PPK egin dituen mozal legeek –kasu honetan Zigor Kodeak– oso lauso uzten du terrorismo delitua eta horren arabera edozeini lepora dakiokete terrorismoa.

Zein inpresio duzu PSOEek eta EAJk Mozal Legea erreformatzeko aurkeztu dituzten proposamenez?

Hau bertan behera utzi Corcuera Legera itzultzeko? Hori ez da guk nahi duguna. No Somos Delito eta gisako elkarteekin lanean hasiko gara behar diren zuzenketak egin eta ez gaitezen lehengo legeetara itzuli, herritarren eskubideak babestuko dituen legedi batera baizik.

Madriléko Vistalegren egin berri duzuen kongresuan zatiketa arriskua egiazkoa izan zen askoren ustez. Nola ikusi zenuen egoera?

Ez dut uste apurketa arriskurik izan de-

nik. Izena ematen dugunok erabakitzen dugu Podemosen eta hori sekulako tresna da. Hainbeste jendeak bozkatzan duen zaila da hanka sartzea.

Bada, tentsioak oso gora egin zuen eta bazen apurketaren arriskuaz hitz egiten zuen jendea, kanpoan eta barruan.

Bai egia da, Vistalegre aurreko uneak tentsio oso handikoak izan ziren eta hainbatetan erabili ziren kideekiko inoiz erabili beharko ez liratekeen hitzak. Alde horretatik, Miguel Urbanek asmatu zuen egokien mezuarekin: “Etsaia kanpoan dago, ez barruan”. Eztabaida genezake eta iritzi desberdinak izan, baina guztia giro egokian eraman behar dugu beti. Kultura politiko piska bat falta zaigu oraindik.

Podemoseko lurrikararen epizentroa, gainera, Madrilén zegoen. Borroka horiek ez dira baretzen berehalakoan.

Pablo Iglesiasek irabazi izanak zauriak sendatzen lagundu du, zuzendaritza berriak Iñigo Errejonen taldeko jendea hartzen du eta: Errejon bera, Pablo Bustinduy, Auxiliadora Honorato... Antikapitalistetako Miguel Urban ere hor da.

Ordezkaritza sistemak antikapitalistak zigortu ditu: botoen %13 lortu zuten, baina zuzendaritzarako hautatu beharreko 62 pertsonetatik bi bakarrik egokitu zaizkie.

Ez dut uste primarien testuinguru batean zigor kontuez jardun litekeenik, areago desberdintasunak oso kontuan hartu direnean eta aurrera begira bakarrik begiratu nahi denean. Beste espazio batzuk ere badituzte, Madrilén, Andaluzian... uste dut badutela beren posizioa defenditzeko modurik.

Hiru urte ez da ezer alderdi baten bizitzan. Kanean sortu zineten baina soilik bide instituzionalean erortzeko arriskua duzue, Vistalegren ere jorratu da gaia. Nola saihestu hori?

Batetik, Vistalegren oso ondorio garrantzitsu bat atera dugu: udal mailak duen garrantzia. Udal hauteskundeetara jo genuenean hainbatek garrantzi txikia goa eman zion esparru hori, baina hor ari gara frogatzen biharko egunean gobernura eraman dezakeguna.

Bestetik, aurrean dugun boterea indartsua da. Trama hau guztia desegiteko estrategiak oso ondo zorrotzu beharko ditugu: bide instituzionala, mobilizazio handiak kanean eta profesional oso onak.

Kalea itzaltzen ari da?

Uste dut jendea berriz hasi dela mobilitzatzen, ikusten baitu lan instituzionala ez dela nahikoa. Guk argi dugu, instituzio alorra indartsua izanda ere, horrek kalean kontrabotere indartsua ez badu, ezingo ditugu gure herrialdeko botere harremanak aldatu.

Pedro Sanchezek irabazten baditu PSOEko primariak, berriz izango duzue harekin ituna egiteko prest izango den jendea.

Alderdian boterera iristeko moduaz eztabaida izan dugu, baina uste dut esajeratu egin dela Podemosen PSOEra begira dagoen jendearen planteamenduaz. Hori gehiago izan da hainbat hedabideren jokoa. Edozein modutan, Pedro Sanchezek nahi izan balu gurekin ituna egin austeritate politikei aurre egiteko, lehenago ere egingo zukeen.

Nafarroako Gobernua sostengatzen duzuen alderdiek Madrilen ere ematen al diozue sostengua Foru Gobernuari?

EH Bildukoekin egiten ditugu gauzak elkarrekin, esaterako Altsasuko gaia. Lutzatzen diogu eskua elkarri, baina haien ordezkariak Bizkaia eta Gipuzkoakoak dira, ez dago aldaketaren gobernuko beste ordezkariarik Madrilen eta horrek zaildu egiten ditu Foru Gobernuari begirako lanak.

Katalunian aldebakarreko erreferenduma egiten bada, Madrilen sumatzen da autonomia desgiteko moduko girorik?

Katalunian iritsi gara une batera non ez PPren Gobernuak ez Junts Pel Sík ez dakiten hurrengo urratsa zein izango den. Biek uste zuten une honetara iritsita beste aldean izango zela negoziatzeko prest zegokeenik. Gu gobernuan

bageunde aspaldi jarriko ginatekeen negoziatzera.

Nafarroan ez gaude ezta antzerako egoera batean ere...

Oraindik ez...

... baina bagina, ongi ikusiko al zenuke hemen ere erreferendum bat egitea?

Gure proiektua plurinazionala da eta Konstituzioan lurraldeen erabaki eskubidea onartuko genuke, izan Nafarroarako, Euskadira edo dena delakorako. Hori da beti defendituko duguna.

EAEko zure kideek Nafarroarekiko harreman iraunkorrerako instituzioa bultzatu beharko litzatekeela zioten hango azken hauteskunde kanpaina. Zuk zer uste duzu?

Gure inguruko elkargoekiko harremanetan sakondu behar dela uste dut, areago gure antzeko egoerak bizi badiutze. Ez dakit zehatz mehatz zer proposatu zuten, baina harremanetan sakontzea ekar dezakeen edozer ona da.

» “Altsasun tabernako borroka bat politizatzen saiatu dira”

Migrazio prozesuak gero eta handiagoak izango dira Europarantz. Nola egin aurre fenomeno honi, toki askotan gertatzen ari den xenofobian erori gabe?

Argi erakutsi behar da krisi ekonomikoaren errudunak nortzuk diren, eta Podemosek hori egin du. Horrez gain, datozenei legezko bideak eta seguruak ireki behar zaizkie, hori da jokabidea. Jendea itsasoan hiltzen behartzen ari dira oraingo etorrera moldeekin.

Zein balorazio egiten duzu Nafarroako aldaketaren Gobernuaz?

Balorazio positiboa da. Laukotea egoiki ari da lanean, Gobernua egonkorra da eta lan egin behar dugu hurrengo legealdian ere errepikatu ahal izateko. Hori bai, hurrengo legealdian gure lidergopean gustatuko litzaidake jarraitzea aldaketarekin. ■

HAUTESLEEK BOZEN ERABILGARRITASUNA BILATZEN DUTE ETSIPENEZ

Apirilaren 23an presidente berria hautatzeko lehen bozketa egingen da Frantzian. Hamaika dira hautagaiak, baina bostek baino ez dute neurriko aukera. Horietatik hiruk dute podiuma hurbilen: Marine Le Pen, François Fillon eta Emmanuel Macron. Lehena, muturreko eskuinaren ordezkaria da, bigarrena eskuin klasikoarena. Hirugarrena, Frantzia liberalarena. Bera da hautagai indefinituena. Inkestak arabera, bigarren itzulira pasaz gero, Macron izanen da presidente. Frantziako inoizko hauteskunde berezienak eta zalantzarrienak dira horregatik.

Mikel Asurmendi

@masurmendi

Lehen bozketarako bi aste eskas falta dira eta hiru hautesleetak batek baino ez du erabaki, boza nori emanen dion. FNko hautagai Marine Le Pen bigarren itzulian izanen da, inkestek bozen %25 iragarri diote eta. *En marche!*-ko Emmanuel Macron Le Penen mailan dago, bozen %25a jasoko baitu. *Les Républicains*-eko François Fillon (LR) da hirugarrena, aurreko horiengandik zazpi puntura: bozen %18 jaso lezake. Itxura batez, lehen biak pasako dira bigarren bozketara, alta, Macronen aldeko bozemaileen fidelotasuna ez da guztizkoa. Bozak inoiz baino "likidoagoak" dira. Frantziako presidentetzarako hauteskunde hauek paradoxikoak dira inondik ere.

Inkestak honelako emaitzak iragaritzen dizkiete gainerako hautagaiei: Jean-Luc Mélenchon, %15. Benoît Hamon, %10. Aurreko hiruekin batera faboritoak dira. Haatik, gezurra badirudi ere, badaude ere beste sei hautagai: Nicolas Dupont-Aignan, %4. Jean Lassalle, %1. Nathalie Arthaud, %1. Philippe Poutou, %0,5. François Asselineau, %0,5. Jacques Cheminade, %0,5.

Inkestak, inkestak besterik ez dira. Hautagaiekiko bozemaileen erabaki-

tasuna ez da iraganean bezain finko. Halaber, alderdi politikoek bozemaile berrien atxikimendua zehaztugabea da. Bozemaileen ehuneko 60k bozkatuko balu, ustekabeko albiste litzateke. Adituen ustez, abstentzioa %50era hurbil liteke. Areago, uneon, boza emanen duen hautesleen herenak baino ez du erabaki nori eman. Beraz, hautagai faboritoek ez dute bozen aldeko lehia guztiz ebatzia, kanpainan boz asko galdu lezaketek ustekabez, baita asko irabazi ere.

Halaber, ez dezagun ahantz, ekainean Hauteskunde Legegileak izanen dira. Presidente izango denak ezin du kanpaina egin, haiek kontuan hartu gabe. Adibidez, Le Pen eta Macron hautagai faboritoek ez dute ia ordezkartzarrik Frantziako Legebiltzarrean. Frantziako azken agintaldietan eskuineko LR eta ezkerreko PS alderdiak dira politikagintzaren oinarria. Macron edota Le Pen presidente izateko posibletasunak Frantziako politika aro berri baten atarian dagoela ematen du aditzera.

Boz erabilgarriaren etsipena

Ziurgabetasuna nagusi izan da kanpau-nurrean, herritarren etsipena agerikoa

da, eta hauteskunde giroa ez da hobetu. Hala ere, hauteskundeak egoki landutako kanpainaren bidez irabazten dira, baita politikarien trebetasunari esker. Programak herrialdea gobernatzeko baino hauteskunderako "bitartekoak" dira. Ukatu gabe, hautagaien programak eskergak direla. Marine Le Penen programan 144 gai aipatzen dira. Hala ere, Europa eta immigrazioa hitzak nagusitzen dira bere diskurtsoan, jakin baitaki horien erabilpenaren arabera lortuko duela boz gehien. Berea omen da programa ekonomiko indefinituena. Bera da herritar gehienengan "beldur" handiena sorrarazten duena, eta bera da frantziar nazionalista sutsuenen esperantza bakarra. Le Penek frantziarren identitatearen ahultasuna egungo Europan jartzten du ezbaian. Hautagai guztiak dira elkarrekiko arerio, alabaina, Le Pen da beste lau faboritoentzat "etsai" nagusia. Horrek bigarren itzulira pasatzeko indarra ematen dio, eta bigarren itzulian gaitzaile agertzen da Macron edo Fillonen aurrean. Inkestek Le Pen eta Macronen arteko lehia izanen dela aurreratu dute jada: Emmanuel Macron presidente litzateke, bozen %66 jasoko luke.

Macron da presidente izateko aukera gehien duena, baldin eta bigarren itzulira pasatzen bada. Horra Macronen berezitasuna! Eta paradoxikoki ere, Fillon da arerio zuzena. Fillon ordea, “ukitua” iritsi da kanpainara, Hollanden presidenteari haren aurkako “kabinet beltza” muntatu izana leporatu dio, Macronen aldeko apustua egin duela dio *Les Républicains*-en hautagaiak. Fillonen programa ere eskerga da, besteak beste, fiskalitatea bateratu nahi du eta Europakoarekin harmonizatu. Erretreta 65 urtean finkatu eta Hollanden gobernuaren 35 orduko lan-astea kendu nahi du. Horiek guztiak ez dira txartzat jotzen, adituek baina “ez dituzu nola eginen duzun ondo zehazten” aurpegiatzen diote, baina beste hautagaiei ere gauza bera aurpegiatzen diete. Adituak betiere, hautagai bakoitzaren ideologiari atxikiak izan ezean, bistan da. Macronen programan ere fiskalitatea arautzearen asmoa ageri da, berau optimizatzearen beharra. Frantziako BPGaren defizit estrukturalak ez duela %3 gainditu behar dio, baita 2022. urterako %0,5ean ezarriko duela esan ere.

Macron Fillonen fotokopia dela dio Le Penek. Fillonek, berriz, Macron Hollanden oinordekotzat jotzen du. Hollanden ekonomia ministro ohiak, ordea, arazoak ditu Hollanden bost urteko gobernuaren gestioa “ontzat” emateko. Ez da arazo bera duen hautagai bakarra, Hamoni gauza bera gertatzen zaio. Macronek baina, urrats sendoa eman du, lehen ministro ohi Manuel Vallsek babestu baitu presidente izateko. Macronek dio ez dela eskuinekoa ez ezkerrekoa, ezta zentrista ere. Nolanahi den ere, zentristek haren programa ontzat eman dute. UDI alderdi zentristaren aitortu gabeko atxikimendua du Macronek eta MoDem-arena aspaldi jaso zuen François Bayrouren bitartez. Macronek, uneon betiere, hautesle gehien biltzen duena da, baina haren aldeko bozen bi herena baina ez da erabat finkoa. Hautagai guztien artean, bere profila da bitxiena. Politikan ibilbide urriena dauka, baina bera da Frantziako presidente baten erabaketan –arloan ekonomikoan hain zuzen ere– parte hartu duen bakarra, Hollanden magalean jardun baitu azken agintaldian.

Hamon sendo hasi zen kanpainarean, bozen %15 agindu zioten inkes-

Emmanuel Macron.

Marine Le Pen.

François Fillon.

» Macron edota Le Pen presidente izateko posibletasunak Frantziako politika aro berri baten atarian dagoela ematen du aditzera

tek, baina azkenaldion, %10era erori da. Vallsen erabakiak hainbat bozemaileren asmoa aldarazi du, antza. Bozen “erabilgarritasuna” haizatu du Vallsek eta horrek amorrua eragin du Hamon hautagai sozialistaren sostengatzaileen artean; Vallsek PS noraezean jarri du inola ere. Macronen ibilbidea erraztu du Eliseora eta Hamon hondoratu. Aldi berean, *Frantzia intsumisioa*-ren lemapean ari den Jean-Luc Mélenchon nola baiteko bulkada eman dio. Bozen %15 aguratu diote inkestek. Haatik, horiek ez dira nahiko bigarren itzulian egoteko. Mélenchon da hautagai guztien artean “gerri politiko” gehien daukana, kanpainan hobekien moldatzen dena. Bere programan sei proposamen ekonomiko nagusi daude: pobrezia apaltzeko soldatak igotzea, gazteekiko begirunea, 35 orduko lan-astea ongi zehaztea, iraultza fiskala ezartzea, finantzak ongi arautzea eta estatu protekzionistaren ideia berritzea. Hala ere, bere liluramendua ez da aski ezkerreko herritarrek konbentzitzeko, promesen garaia pasa da lur jotako ezkerreko bozemaileentzat. Hamon da horren lekuko. Ehun mila funtzionario gutxiago nahi du estatuaren egituretan. Errenta unibertsala delakoa ezarri nahi du. Kanpainarean horiek utopikotzat jo zituzten herritar gehienek, orain bere proposamenak aintzat hartuak izan daitezten buru-belarri ari da. Ez dauka lantegi erraza. Bera da faboritoen artean gaizkien paratutako hautagaia.

Hautagaien arteko partida nagusia Macron eta Fillon artean jokatzeko da. Irudi luke, bi horien bozak Le Pen, Hamon eta Mélenchon hautesleen erabakien esku daudela. Ez ditzagun beste sei hautagaiak ahanzi, hala ere. Dupont-Aignan eskuindarrak –Sarkozyren bidaidea iraganean, LRen aurkari sutuena da egun– bozen %4 jaso lezaake. Fillonek arerio bat gehiago dauka. Poutou eta Arthaudek bozen %1 jaso dezakete. Beren hautagaitzek ez dute Mélenchon ez Hamon sendotzen. Lassalle, Asselineau eta Cheminade hautagai zentrista, eskuindar eta liberala hurrenez hurren, eskuineko disidentziaren ordezkariak dira. Alegia, bozak ez dira ebatzita. Hamaika lagun arteko lehiakortasunak hautagai nagusiak ahultzen dituzte. Hautesleek beren bozen “erabilgarritasuna” bilatzen dute etsipenez. ■

Feminismoa ezker mugimenduetan

ERALDAKETARAKO ERRESISTENTZIAK ETXETIK DATOZENEAN

Ezker eraldaketaren gurpilari makila etxeok sartzen diote sarri, bat datoz horretan Lorea Agirre, Pili Alvarez eta Jokin Azpiazu. Feminismori ezker mugimenduetatik jartzen zaizkion erresistentziez aritu ziren urte hasieran Bilbon, Rosa Luxemburg Konferentzian.

Itziar Ugarte Irizar
@itzugarte

Zergatik du generoak halako garrantzia ezkerreko mugimendu eraldatzaileetan? Zer egiten dugu menderakuntza ezberdinekin? Hala hasi zuen Lorea Agirre kazetariak eta Rosa Luxemburgen biografiaren egileak solasaldia, generoak norbanakoari gizartean ematen dion lekuaz ohartarazi eta intersekzionalitateari begira jartzeko.

Luxemburgek genero eta langile zapalkuntzak azalean bizi eta salatu bazituen ere, feminismo intersekzionala 80ko hamarkadan Angela Davis eta beste hainbat feminista beltz estatubatuarrek abiatu zutela azaldu zuen Agirrek. Honen arabera, zapalkuntzek elkar indartzen duten aldetik, subordinazio denetatik irteteko borroka ere intersekzionalak, elkarri lotuak, behar dute izan.

Menderakuntzak esplizitatu egin behar direla adierazi zuen Agirrek, eta interpelatu, zapalkuntzaz gain, pribilegioa non dagoen esanda. Intersekzionalitateak estigmatizaziotik eta biktimismotik aldentzea dakarrela azaldu zuen, eta mugimendu eraldatzaileetan

intersekzionalitatea landuko bada, norbanakoek garrantzi handia dutela: “Mugimendu feministak lortu duena ezin du galdu ezkerreko mugimenduetan sartzean”.

Egun feminismoak, gizon-emakumeen arteko parekidetasunaz gain, demokraziaren garapen eta inklusio politikoaren aldeko lana egiten duela nabarmendu zuen. Olatz Dañobeitia dinamizatzaileak galdera bana luzatzeko eskatu zien hizlariari, eta ezagun dena hautatu zuen kazetariak: Izan zaitezke ezkertiar feminista izan gabe?

Erasotzailea etxean

Agirreren ondotik, Pili Alvarez soziologo eta militante feministak heldu zion hitzari. Erasotzailearen aurkako protokoloak sortzerakoan eta gizarteratzekoan ezker mugimenduetan antzemandako zailtasunak hartu zituen hizpide. Gaurko protokoloak talde gutxitan lantzen direla esan zuen, are gutxiago talde barruko erasoei aurre egiteko barne protokoloak. Askok horren beharrik

ikusten ez dutela esan zuen, behiak trenari nola begiratzen diotela.

“Minkorrena da pentsatzea ezker-tiarrak garelako errazagoa izango dela protokolo bat onartzea”. Mugimendu asanbleario eta horizontaletan, metodologiaren garrantziaz ez ohartzea otopotzat du Alvarezek. Protokoloa prozesu gisa irudikatzea kostatzen dela adierazi zuen, eta “erasotzaile” hitzarekiko erresistentziak daudela. “Kide guztiok ez dugu formakuntza feministarik, are gutxiago indarkeria matxistaz. Gure artean ez da entzuten ‘langileek ere zapaltzen dituzte beste batzuk’ edo ‘ezagutzen dut langile bat burgesa jo zuena’, bai ordea, neskak gure artean ere gaizki portatzen garela edo guk ere mutilak eraso ditzakegula, eta hori egiturazko indarkeria ez ulertzea da”. Berdin frogen beharrezkin. Alvarezen esanetan, ohikoak dira “eta zigortzen badugu mutil bat frogatzen gabe?” bezalako galderak, neskaren iritzia zilegitasuna emateko erresistentziaren isla, Alvarezen ustetan.

Lorea Agirre, Pili Alvarez eta Jokin Azpiauren ustez, ezkerreko mugimendu orok jartzen dio erresistentzia feminismoari.

ARGAZKIA: DANI BLANCO

Jai esparruan erasoen afera talde feministen eskuetan uzten dela nabarmendu zuen: “Beste eragileek hitz politikak bai, baina inplikazio eskasa. Ni nagoen talde feministan gutxi gara eta disposizio gutxi dugu, adibidez, jaietan protokoloko telefono txandak egiteko”. Eragile ugari daudenean, ordea, zaila da bermatzen protokoloren ezagutza guztiek dutela.

Ohiko beste traba bat ere aipatu zuen Alvarezek: denbora. Taldearen lan karga eta protokoloren kargaren arteko talkara ez dira egoten ohituta, eta protokoloak askotan ekimena gainean dagoela presaka egiten direla aipatu zuen, eztabaidatu gabe.

Espazio “askatzaillean” ere komunikazio eredu hegemoniko arrazionala nagusi izanik, “masa isilaren” gainetik ahots batzuk nabarmendu ohi direla esan zuen ekintzaile feministak. Eta tentsioen aurrean, teorizaziotik hitz egiten dela sentimenduetatik baino, barne protokoloetan karga emozionala askoz handiagoa bada ere. Asturiasko talde feminista baten testutik irakurri zuen errazagoa dela kide histerikoa irudika-

tzea, kide erasotzailea baino, eta beraz, gaizki ulertu gisa kokatzen direla, horri aurre egiteak dakarren lana ekiditeko.

Eta behin protokoloa izanda, nork inplementatu? Alvarezek ikusi ahal izan duenez, “oso jende gutxi dago prest erasoa jaso duen neskari harrera on bat egiteko, eta hori da lehenengo pausoa protokolo batean”. Halere, zailtasunak zailtasun, protokoloa izatearen eta prozesutik talde kohesionatuagoa ateratzearen alde baikorrak azpimarratu zituen. Daño-beitiaren eskakizunari erantzunez, hau Alvarezen galdera: Zergatik jokatzen dugu gure artean sexismorik izango ez balitz bezala? Zelan eraldatu dezakegu hori?

“Feminismoa ez da gizonona”

Gizonetik gizonera zuzendu zen Jokin Azpiazu soziologo eta ekintzailea, oro har: “Onartu dezagun, gizonok klase sozial bat gara eta egiten ditugun gauzak klase sozial horren baitan egiten ditugu; beraz, gustuko edo ez, erasotzaile horiek gure klase sozialekoak dira”.

Feminismoa sinplifikatzeko interesa eta “susmagarrien” taldetik ateratzeko presa dira Azpiazurentzat gizonen feminismoarekiko dituzten arazo nagusi bi, baita behin hiruzpalau formula ikasita, amaiera duen prozesu gisa ikustea ere. “Bizitzako ordu gehienak pasa ditut feministaz inguratuta, eta ez dut ezagutzen bat bera ere zeinarentzat feminismoa prozesu erraza izan den”. Besteak beste, pribilegioak kudeatu behar direlako: “Zer egiten dugu atetik lesbianak sartu eta gure heterosexualitatearen pribilegioa planteatzen digutenean?”.

Bata bestearen segidan eta aho bilorik gabe zerrendatu zituen gizonengan igarritako erresistentziak Azpiazuk: “Hasteko ez dugu gure burua errudun ikusi nahi. Erruaren inguruan egin den teorizazioa, kontzeptu kristau gisa, ez da gustukoa ezker mugimenduetan. Ez dut esaten errua hartu, etxera eraman, eta azkenean esatea ‘bai, nire errua da, nire errua da’ harik eta emakume batek esan arte ‘bueno lasai, ez da hainbeste-rako’. Aldiz, mekanismoak sortzen badi-

DANI BLANCO

» **JOKIN AZPIAZU:**

“Feminismoa sinplifikatzeko interesa eta ‘susmagarrien’ taldetik ateratzeko presa dira gizonak feminismoarekiko dituzten arazo nagusi bi, baita behin hiruzpalau formula ikasita, amaiera duen prozesu gisa ikustea ere”

GOIENA

» **PILI ALVAREZ:**

“Gure artean ez da entzuten ‘langileek ere zapaltzen dituzte beste batzuk’ edo ‘ezagutzen dut langile bat burgesa jo zuena’, bai ordea, neskak gure artean ere gaizki portatzen garela edo guk ere mutilak eraso ditzakegula, eta hori egiturazko indarkeria ez ulertzea da”

JAIZKI FONTANEDA / ARGAZKI PRESS

» **LOREA AGIRRE:**

“Mugimendu feministak lortu duena ezin du galdu ezkerreko mugimenduetan sartzean”

tugu tarte batez errua esku artean hartu eta esateko ‘ze mailatan da nirea eta zer egingo dut?’, hortik topatuko ditut bi-deak soluzio politikoetarako”.

Gizon “gaiztoak” karikaturizatu eta “gizon onen multzoan” kokatu nahia aipatu zuen, bestetik. Azken sanferminak adibide: “Gainditu beharreko gizontasun eredia ezin da izan guardia zibil bortxatzailearena. Nahi ez dugun gizon eredia muturrera eramaten dugu, gutariko gehienak hortik ateratzeko, gure marra gorriak zeintzuk diren eta egunean zenbatetan zeharkatzen ditugun pentsatu ordez”.

Feminismora hurbildu eta “gizon perfektu” bilakatzeko nahia aipatu zuen Azpiazuk: “Etxera ailegatu eta gure heterosexualitatea 2.0. edo 3.0. praktikatuta, oso gizon berdinzaleak izan gaitzeko baina sakonean gertatzen zaiguna da aurrekoan lagun batek kontatzen zidana, min-

duta dagoela bere karrera profesionala pikutara joan delako ume bat izatean, eta bere bikotearena ez”. Marina Garcés filosofoaren hitzak baliatu zituen, politika arriskuan jartzean egiten dela azaltzeko. “Politika feministan zerbait esan nahi badugu gizonok, edo ez esan, gure burua ere arriskuan jarriz izan beharko da”.

Eraso duen gizonak ez du definitzen hori eraso bat den edo ez. Hartara, egoera definitu ezina ere erresistentzia dela aipatu zuen soziologoak. “Klase sozial berean, gizon horren egoera definitzeko ezgaitasunarekin identifikatzen gara. Horregatik, gizontasunari traizio handiak edo txikiak egin beharra”.

Beste apunte bat “Denok gara feministak” leloaren harira: “Gizonok garbi izan behar dugu feminismoa ez dela gurea, agian guretzat, agian gurekin izan daiteke, gurea ez da”. Gizon dezente konpromisoa hartzeko prest ikusi arren,

hori ikusgarri egiteaz duda azaldu zuen, gizonak feminismoaren alderik ikusgarrienera ez ote diren batzen. “Lagun bat erasotzen dutenean, gizona kook ematen dugun ostia matxirulo heroiko hori oso ikusgarria da, baina eraso horren ondorengo lanak ikusezinak”.

Zuzen gizonak zuzenduz amaitu zuen solasa: “Ez planteatu feminismora gerturatzea igerilekura buruz bota eta guztien aurrean bainujantzia erakusten ateratzea denik”. Eta Luxemburg gogoan, azken galdera, ez horregatik garrantzi gutxiagokoa: “Prest al gaude gizonok gure burua klase sozial gisa identifikatzeko eta ez soilik subjektu gisa? ‘Ni ez naiz horrelakoa’ alboratuta, gure ardura gure gain hartzeko?”. ■

» Hitzaldia osorik entzun nahi lukeenak, argia.eus-eko multimedia kanalean du eskura.

NON ZOPA, HAN JANIZARIA

Nagore Irazustabarrena
Uranga

@irazustabarrena

Otomandar Inperioa, 1330. Murad I.a sultanak janizarien taldea sortu zuen (turkieraz *yeniçeri* hitzak soldadu berriak esan nahi du), sultana bera eta errege-jauregia zaintzeko bereziki trebatutako infanteriako soldaduekin. Guardia pretoriar moduko hori, hasieran, preso kristau gazteek eta mendean hartutako herrietako nerabeek osatzen zuten. Entrenamendu fisiko estuez gain, mutikoei erlijio musulmana, hizkuntzak, literatura eta beste hainbat arlo irakasten zizkieten, ezin zuten ezkondu eta sultanaren jabego pertsonala ziren. Atzeritar haiek lehen otomandar ejertzito iraunkorra osatu zuten, horrenbestez. Aurreago, 1594an, Ocak sultanak turkiarrei ere janizarien taldean borondatez izena emateko aukera emango zien.

Baina lehen janizari behartu haiek, menderatze teknikari, diziplina hertsia eta heziketa bideratuari esker, leialtasun lotura berezia eratu zuten sultanarekiko nahiz beren artean. Eliteko talde militarretan ohiko denez, zorrotz antolatuta eta egituratuta zeuden. Ezohikoa zen, ordea, egitura horren oinarria: zopa.

Gorputz militarra *orta* edo erregimentuetan banatua zegoen. Bakoitzaren buru *tchorbadji bachi* edo zopa-banatzalea zegoen, koronelen mailan. Haren azpian, *achtchi bachi* edo sukalde burua, kapitaina, alegia. Ondoren, tenientea zertoren, *sakka bachi* edo urketaria. Jani-

MATTEO PEREZ D'ALECCIO

zarien ohiko txanoa, *bork* izenekoa, koi-lara batekin apaindua zegoen (gerora, lumez, lorez eta beste hainbat objektuz edertuko zituzten txano bereizgarriak), erregimentuko kide guztiak "jankideak" baitziren, eta haien estandarte brontzezko pertz bat, *kazan* izenekoa. Janizari-entzatzat, umiliaziorik handiena *kazana* galtzea edo etsaiek kentzea zen. Zopa-pertzik gabeko erregimentua koldartzat eta ezgaitzat jotzen zuten.

Martxan, *kazana* erregimentuaren buruan eraman ohi zuten; kanpamentuan, zopa-banatzalearen denda parean jartzen zuten pertza, tropak non bildu behar zuten adierazteko. Ostiraletan ezik, egunero, bi janizarik pertza bizkarka eramaten zuten, makil batetik zintzilik, hirugarren batek atzetik jarraitzen zien, egurrezko burruntzali haundi batekin, eta dendaz denda ibiltzen ziren zopa banatzen. Ostirala sultanari esanekotasuna

Otomandarrak Birgu (Malta) setiatzen, 1565eko uztailaren 6an. Erdian, janizariak, gorritz jantzita eta bork izeneko txanoa buruan.

eta leialtasuna adierazteko eguna zen, eta janizariak, pertzak hartuta, sultanaren sukaldeetara joaten ziren, han jakiz betetzeko. Sultana "jaten ematen digun aita" zen haientzat. Baina ez beti; sultanak hartutako erabakiren batekin bat ez zetoze-nean, ez ziren behar zen orduan iristen edo pertza betetzeari uko egiten zioten. Matxinada arriskuaren seinale izaten zen hura sultanarentzat. Janizariak ez ziren hasierako menpeko otzan haiek.

XIX. mendean hain ziren boteretsuak, sultana kargutik kentzen ahalegindu baitziren. Ez zuten helburua lortu eta Mahmud II.ak armada gorputza desgitea agindu zuen, jaikialdiaren buruak exekutatu ondoren. ■

Alkholemia isuna antzinako Egipton

Duela 2.800 urte inguruko egiptoar papiro batean epaiketa eta zigor berezi baten berri jasotzen da: gurdia alkoholaren eraginpean gidatzeagatik zigortu zuten epaitua eta, dakigula, hori da arrazoi horregatik jasotako isunik zaharrena. Gidariak estatua bat jo zuen lehenik eta, ondoren, neskato bat harrapatu. Epailak zigor eredugarria jarri zion:

mozkortu zen tabernako atean urkatuko zuten eta gorpua han utziko zuten, animalia sarraskijaleek desagerrarazi zezaten.

1897an atxilotu zuten lehenengoz auto-gidari bat mozkortuta gidatzeagatik. George Smith izeneko Londresko taxilari zen eta 25 txelineko isuna jarri zioten taxiarekin eraikin bat jotzeagatik. ■

Jakinduriaren zuhaitza jezten

Jakoba Errekondo

jakoba@bizibaratzea.eus

Lurmenunean belaunikatu, daratulua-rekin enborra zulatu, zuloaren tamaina bereko plastikozko tutu bat sartu eta beste muturrean ontzi bat jarri. Bestela, adarra moztu eta botila bat sartu. Udaberria nabarmena da, eta urkia (*Betula spp.*) dagoeneko mugitzen ari da. Izerdia dantzan jarri du, eta hostaia hedatzera doa. Izerdi hori harrapatu nahi da, udaberriko lehen izerdia.

Udaberrian urkiak ura hartzen du, ur horrekin erreserbak askatu eta negua lo igaro duten begietara mugitzen

ditu. Hauek, zain, izerdiaren bultzadizoa sentitzean nagiak atera eta ezkata irekiz lehertuko dira; hostotxoak hor azalduko dira punta berria pizberrituz eta zuhaitza jantziz. Hostoak eguzkitara zabal-zabal egin direnean, behetik gora datorkion izerdi gordina eraldatu, eta, izerdi landua bihurtuta, goitik behera bidaliko du, begi, adar, enbor, sustrai, zuhaitz guztia elika dadin.

Hemen ez dugu ohiturarik, baina iparralde aldera, urkia hemen baino ugariagoa den tokietan, udaberriko lehen izerdi hori bildu nahi izaten da. Gozoa da; gero, zuhaitzaren hostaia lanean hasten denean izerdia mikaztu egiten da.

Jetzi berritan, izerdia gardena da, garbi-garbia, eta gozo pittinak zetaren

leuntasuna ematen dio. Udaberrian sartzeari ospatzeko, urte berriari garbitasun berezi batekin ekiteko lagungarri gisa erabiltzen da, barrutik zein kanpotik: edari, elikagai osagarri, aurpegiko azala eta ilea garbitzeko... Sendabide ere bada, "giltzurrun erien zuhaitza" ere deitu izan zaio urkiari. Zuhaitzetik ateratakoan, bere azukrea dela medio, irakiten hasiko da, edozein fruituren muztioa bezala. Irakinda edari alkoholiko bihurtzen da. Egosi ere egiten dute, ziropa lodi bat sortuz.

Lurralde hotzetan, neguak bukaezina dirudien horietan, urkiak izerdia mugitzea mirakulu gisa hartuko dute, udaberria datorrela dakien seinale. "Jakinduriaren zuhaitza" deitzen dute. ■

endanea
garden

943 64 17 10

www.endanea.com

Jaitzubia 40, Hondarribia

Gozatu udaberria

Sasoiko landareak mimos hazi ditugu gure baserrian udaberria kalitatezko loreez apain dezazun.

OTARRA BIOELKARTEA

“Ekologikoan ere denak ez du balio”

Garazi Zabaleta
@tirikitran

25 urte. Mende laurdena bete du aurren Martuteneko (Donostia) Otarra Bioelkartek. Kontsumo arduratsua bultzatzeko asmoz jarri zuten martxan proiektua 1992an, eta helburu berarekin jarraitzen dute lanean gaur egun ere. Ingurumenarekin errespetuan sortutako elikagaiak eskaintzen dituzte elkartearen denda, osasuntsuak eta ekologikoak. “Otarra martxan jarri zuten garaian jendeak oraindik ez zekien ekologikoa zer zen ere, eta ez zegoen gaur egun daukagun barietaterik”, kontatu digu Lourdes Martin elkarteko kideak. Kontsumo ohituren urteotako bilakaeraz aritu gara berarekin hizketan.

Tokiko denda txikiak vs. saltoki handiak

Produktu ekologikoen kontsumoa eta ezagutza asko handitu dela argi du Martinek, baina azken urteetako bilakaeraren alde negatiboa ere ikusten du: “Lehen ia dena agroekologikoa zen, bazenekien kalitate onekoa zela. Gaur egun, ‘ekologiko’ deitzen diogun horren barruan ere kontu handiz ibili beharra dago”. Izan ere, saltoki handietako “bio” edo “eco” ataletan, tokiko eta garaiko produktuak beharrean, milaka kilometrotatik ekarritako produktuak saltzen dituzte askotan: Costa Ricako ananak, Argentinako sagarrak... “Denak ez du balio”, dio Martinek. Zentzu horretan, Otarra Bioelkartean garrantzi berezia ematen diote produktuak ekologikoak ez ezik, tokikoak eta garaian garaikoak ere izateari. Inguruko ekoizleekin zuzeneko harremana du elkartek, eta atzerriketik ekartzen dituzten produktuak –txokolatea, kafea, panela azukrea– bidezko merkataritzakoak izaten dira. Bestalde, ahal duten guztia soltean

saltzen dute, pisura, ontziratuta beharrean: arroza, artatxikia, fruitu lehorrak, azukrea...

Bazkideen parte-hartzea bultzatzen

Dendako eskaintzatik harago, azken urteetan produktu ekologikoei eta osasunari lotutako hainbat ekimen ere antolatu ditu Otarra Bioelkartek, hitzaldiak edota sukaldaritza tailerrak, besteak beste.

Orain, elkarteko bazkideen parte-hartzea bultzatzeko asmoz, martxan jarri dute ideia berria: bazkide bakoitzak urtean hiru ordu behintzat denda languntzea da proposamena. Denen inplikazioa oraindik lortu ez badute ere, begi onez ikusten du Martinek ekimena: “Jendea ari da pixkanaka elkarlanean, Otarren jardunean parte-hartzen. ■

www.bizibaratzea.eus

Bizi Baratzea buletina jasotzeko, eman izena

Webguneko edukiak zure e-postan jaso ditzazun, buletin eder bat ari gara prestatzen. Bertan jasoko dituzu azken artikulak, galdera-erantzunak, agendako ekintzak, hitzak, esarak, argazkiak... Euskal Herri osoko edukiak biltzen dituen landareei buruzko buletin bakarra jasotzeko, bidali zure e-posta helbidea hona: bizibaratzea@bizibaratzea.eus

EUSKAL HERRIKO AGENDA

Apirilak 16, 23, 30: Arizkun Gamioxarreko dolare barrokoa

Martxan dagoen XVIII. mendeko dolare barroko bakarra da Euskal Herrian. Bisita gidatuak sagardo dastaketarekin osatzen dira. Egunean bi bisita egingo dira, 10:00etan eta 12:00etan. Izena emateko deitu: 652 16 21 03 / 696 13 36 86.

Apirilak 25 eta 26an Gasteizen elikadura21 jardunaldiak

Apirilaren 25ean, besteak beste, bi gai hauek landuko dira: *Kapitalismoa, klasea: kapital, ondasun eta jendearen fluxuak nekazaritzan, abeltzaintzan eta arrantzan.* Eta *Ondasun komunetarako irispidea, haien kontrola eta erabilera.* Informazio osoa: elikadura21.eus

Apirilak 30: Hondarribia Urmaela, teknika eta zainketa ikastaroa

Endanea Gardenen, 11:00etatik 12:30era. Unai Gonzalezek emango ditu azalpenak. Izen ematea 35 euro, materiala barne.

ZURE HERRIKO EKINTZEN BERRI EMAN edukia@bizibaratzea.eus helbidera idatzi edo www.bizibaratzea.eus webgunean bertan, oso erraz.

AGENDA OSOA NOIZNAHI IKUSTEKO www.bizibaratzea.eus

GURE GAIK DIRA GURE BALIOAK | PARTE HARTU ETA IRABAZI SARI HAUETAKO BAT

Aste honetako nabarmendua

BIRAK HANDMADE GERRIKOAK

3

Bizikleten erruberekin egindako artisautza

Itziar Bastarrika eta June Baonza artisauak daude Birak Handmade izenaren atzean. Duela urte gutxi ekin zioten bizikleten errubera erabiliak birziklatuz, eskuz eginiko osagarri eta apaingarriak lantzeari. Produktu beganoak direla diote, ez dutela animalietatik eratorritako inongo materialik erabiltzen. Besteak beste, gerrikoak, pultserak, giltzatakoak edo lorontzien euskarriak egiten dituzte, denak gorpilen hagunekin. Apirilean zehar bi gerriko zozketatuko ditugu

ARGIAkoen GUNEAN parte hartzen dutenen artean. Gerrikoetarako erabilitako erruberrak orokorrean beltzak diren arren, Birak-en gerrikoak biziak izan daitezten saiatzen dira koloretako detaileen bidez, baina erruberrak eraldatu barik, beraien kolorea mantenduz. Birak-en dioten bezala, gerrikoek dituzten zulo, orbain eta bestelakoak errubera zirenean egindako bidearen arrastoak dira. Jarraitu dezala bere bideak orain zure gerri-bueltan.

Eragile hau hobeto ezagutzeko:

Birak

BIRAK HANDMADE

Artisauak: Itziar Bastarrika Madinabeitia eta June Baonza Pagaldai
Birak.info@gmail.com · www.facebook.com/birakhandmade
605 753 966

#artisautza
#autoeraketa
#iraunkortasuna

Apiroleko sariak

1

Gorka Suiaren diskoa
4 KD

2

Globalizazioa eta Autoeraketa
(Lanki ikertegia)
4 liburu

3

Birak Handmade-ek egindako gerrikoak
2 gerriko

4

Zeluloidezko begiradak
4 liburu

Parte hartzeko: ☎ 943 371 545 | guinea@argia.eus | www.argia.eus/gunea

Eragilea bazara, zabalkunderako materiala baduzu eta zure lana ezagutarazi nahi izanez gero, jar zaitez gurekin harremanetan.

JUAN BAUTISTA LARRETA

ARGIAKO ARGAZKI MITIKOA

Nork ez du ezagutzen argazki hau?

Itsaso Zubiria Etxeberria
@itsasozubiria

Kuriosoa behar du denda ezezagun baten erakusleihoan dagoen postalean norbere familiako argazki zaharra ikustea, ezta? Arbasoei XX. mendean ateratako erretratua, etxean horren maitea duzuen... Lontxo Oiartzabali gertatu zaio ez behin eta ez bitan antzeko egokaren bat bizitzea. Eta galdetuko duzu, irakurle, zertara dator orain familiako argazkien kontu hau? Bada zuk ere ziur asko ezagun izango duzulako lerro hauen gainean ikusten duzun argazkia, ARGIAren argazki mitikoa.

1925ean Juan Bautista Larreta Andoingo Azelainen etxean nagusiak, *Azelaingo jauntxoa* ere deituak, ateratakoa da; orduko *Zeruko Argiak* berak eskatuta. Baina nortzuk dira ARGIA eskuetan duen mutikoa eta bere inguruan dituenak? Nori ari zaio irakurtzen astekaria sutondoan? Andoaindarra da argazkian ageri den familia ere, Oiartzabal familia. Lontxo Oiartzabalek kontatu dizkigu argazkiaren xehetasunak, oraindik mutikoa zen bere 12-13 urteko aita baita erretratuko ki-deetako bat. "Aitonaren atzean agertzen dena da gure aita" adierazi digu; "eta bere

anaia gaztea da *Zeruko Argia* irakurtzen ari dena". Bere aitaren aldeko sendia da, eta bertan dira Lontxoren aitona-amonak zirenak, izeba-osabak... bakararra falta da, Lontxoren osaba gazteena, 1925ean oraindik jaio gabea.

Maitea dute oso etxean argazkia. Espresuki astekariarentzat aterea izan zen, prestatutako irudia da, baina azken finean oiartzabaltarren familiako argazkia da; familiako altxor txikia. Gaur bizirik den oiartzabaltarren ondorengo bakoitzak du etxean arbasoen erretratua, baina Lontxok aitortu digu ez dela atara zen bakararra. Hiruzpalau argazki ba omen dira guztira, elementu batzuk lekuz aldatuta, batzuk jarri eta beste batzuk kenduta... Eskuineko egurrezko aulki horren gainean Txomin Agirreren *Garoa* eleberria jarrita dagoela ba omen da irudiren bat, adibidez.

Senideen oroigarria izateaz gain baserriarena ere bada, Sorabillako lurretan dagoeneko ez baita haren arrastorik, 1988tik. Bota egin behar izan zuten eraikuntzaren egiturak zituen arazo batzuk medio. ■

"(ARGIAkoa egiteko arrazoia) Euskarazko komunikabidea izatea eta gaurkotasuneko gaiak modu kritikoan lantzea"

Kepa, ARGIAkoa

Hurrengo astekaria apirilaren 30ekoa

Hurrengo astean ez duzu astekaririk jasoko. Atsedean hartzen ariko gara, Hego Euskal Herriko Aste Santuaren izenean. Albisteak jarraitzeko aukera izango duzu, argia.eus ohiko martxan ariko baita.

Ttipi-ttapa...

Apirilaren 4an pasa zen Korrika Lasarte-Oriatik. ARGIAko eta Antza inprentako langileak 1318. kilometroan batu ginen euskararen aldeko errelebo herrikoira. Bi urte barru arte!

ARGIA IRRATIETAN

- **Euskal Irratiak:**
Astelehenetan, 8:00etan.
- **Euskalerria Irratia:**
Astearteetan, 16:15ean.
- **Xorroxin Irratia:**
Astearteetan, 18:00etan.
- **Info7 Irratia:**
Asteazkenetan, 16:15ean.
- **Bizkaia Irratia:**
Asteazkenetan, 11:30ean.
- **Bilbo Hiria Irratia:**
Ostegunetan, 10:30ean.

Nagore Legarreta, argazkilaria

"BARRIKADAREN ALDE HONETATIK DATOZEN KOLPEEK SUTZEN NAUTE"

Nolakoak dira emakumeen arteko harremanak? Izan ote daitezke osasuntsuak, subjektu zapaldu diren heinean? Gisa horretako galderei tiraka aritu da Nagore Legarreta *Hysteron* proiektuan. Hamabi argazkiko erakusketa osatu zuen aurrena. Gero, idazle, dantzari eta musikariak batu ziren proiektura eta, azkenik, lata baten barruan argitaratu du material guztia. Proiektuaz ez ezik, argazkilaritza ulertzeko duen moduaz ere aritu gara solasean.

Kepa Matxain

@kmatxain

ARGAZKIA: DANI BLANCO

Hasten zara zerbaitekin jolasean, kuriositate hutsez, eta arituan-arituan ohar-tzen zara oso tresna baliagarria zaizula bestela adierazi ezingo zenituzkeenak adierazteko. Halako zerbaite gertatu zaio Nagore Legarretari argazkilaritza es-tenopeikoarekin. Lata-poto, paper fo-tosintetiko eta gainontzeko tramanku-luak bilakatu zaizkio adierazpen modu. Haien bidez osatu du lengoaia artistiko bat, gero eta bereagoa duena. Asteaz-ken arratsalde batean, klaseak ematera sartu aurretik harrapatu dugu Herna-niko taberna batean, bafleetatik euskal erreperitorio klasikoa ozen erortzen den bitartean.

Orain lau bat urte ikusi omen zenuen ar-gazki bat asko markatu zintuena. Hura izan al zen *Hysteron*en hazia?

Koktelera bat da burua. Barruan zer-baitek burrunba egiten dizu, eta hasten zara horri erantzuteko gako bila. Argaz-ki hura izan zen gakoetako bat. Emaku-

me gorputzak ageri ziren deformatuta, tenkatuta. Errealitatea deformatu zale izan naiz beti, eta irudiak asko erakarri ninduen. Gero, koktelari gehitu behar zaizkio nire egonezin pertsonalak, ar-gazkiak lata potoekin ateratzeko zaleta-suna... eta azkenean *Hysteron* atera da.

Oso pixkanaka mamitu da proiektua, hortaz.

2009an hasi nintzen latekin argazkiak ateratzen. Gertatzen da askotan horre-lako teknikak gelditzen direla artifizio hutsean: latekin argazkiak ateratzen di-tuzu, ados, oso ondo. Une batez argaz-ki lanean zentratzeko beharra sentitu nuen, esateko neukan horretan. Proiektu koherente bat gauzatzen saiatu nintzen. Irungo Mosku auzoko jaietako erakuske-ta batera gonbidatu ninduten garai ber-tsuan eraiki nuen aitaren laguntzarekin lau zulodun kamera bat. Lau zulo horien bidez, parean harrapatzen duenaren za-tiak fusionatzen ditu, eta ateratzen da

emaitza kubista samar bat. Kamera hori eraikinak konposatzeko erabili nuen or-dura arte, eta otu zitzaidan berdin balio zuela pertsonen gorputzak fusionatze-ko. Konektatu nuen nire baitako ezine-gon batzuekin, eta ideia horretatik ti-raka igaro nituen bi urte irakurtzen eta argazkiak ateratzen. 2015eko maiatzean Oñatiko ARG! Argazki Festibalean aur-keztu nuen emaitza.

Irudiaren mundua gero eta definizio zehatzagoaren bila dabil. Urte gutxitan igaro gara HDtik 4Kra edo 8Kra. Zuk, oste-ra, k.a. 500. urtetik erabiltzen den teknika darabilzu.

Denborarekin ohartu naiz teknika ho-rrek ematen didala definizio altuko ar-gazkilaritzak ematen ez didan hizkuntza bat, oso nire egin dudana. Ez dut esan nahi argazki kamera digitala erabiltzen ez dakidanik, horretan egiten dut lan... baina kontua da kamera zerorrek sor-tzen baduzu, egin dezakeela zuk nahi

duzuna. Sortu dezakezu lau kamerako zulo zilindriko bat emakumeen gorputzak fusionatzen dituen. Jokoa ireki egiten da, formatua hautsi egiten duzu. Hori da zoragarria.

Ez nuke teknika hutsean zentratu nahi, baina agian komeni da azaltzea *Hysteroneko* argazkiak ateratzeko erabili duzun kamerak zer ezaugarri dituen.

Bost kiloko Arroyabe hegaluze lata da. Lau zulo dauzka –ipar-hego-mendebalde-ekialde-, eta, barruan, soldatutako erroskilla bat. Paper fotosintetikoa bo-robilean jartzen da bertan. Hernaniko

Iparragirre Sagardotegian teloi beltz bat jarri nuen, eta lagunak –denak emakumeak– gonbidatu nituen bazkaltzera. Gorputzekin figura batzuk planteatu nituen eta, ondoren, latako zulo bat ireki, argia sartzen utzi paperak irudia jaso arte, eta zuloa zintarekin ixten nuen. Segidan, lata jiratu, eta pauso berdinak jarraituz beste figura bat egiten nuen, lau orban lortu arte. Orbanak fusionatu egiten dira izkinetan, eta sortzen da irudien arteko tentsio bat. Batzuetan ematen du ari direla elkartu nahian, beste batzuetan elkarri bultzaka. Ez dakigu oso ondo zer den, gerra edo festa.

Emakumeen arteko harremanei buruz ari da, funtsean.

Neure buruarekin esplorazio garai batean nengoenean egin nituen argazkiok. Izan zen halako nerabezaro berantiar bat, munduan zeure tokia bilatzen duzuna, zuk zeure buruarekin eta, baita ere, zuk beste emakumeekin. Berraztertu nituen, besteak beste, familiarekin neuzkan harremanak. Txukunketa izan zen, agian ilun puntu batetik hasi zena, baina gerora oso sendagarria izan dena. Uste dut argazkilaritza –arte, orokorrean– norbere burua ezagutzeko tresna paregabea dela. *Hysteronek* umetokia esan nahi du grekeraz. Casilda Rodríguezek aipatzen du liburu batean, nola Antzina-ko Greziako mito batek dioen histeria umetokitik datorrela. Eta teoria hori izan zen aitzakia handia eskala handiko sorgin erretze bat egiteko. Nire gogoeta da gaur egun badagoela sorgin-erretze bat, zoliagoa, ikusten ez dena, baina geure burua uzkurrazten diguna, hegoak mozten dizkiguna, antzutzen gaituena. Baina nolako harremanak sortzen dira berdin antzutatutako emakume horien artean? Izan al daitezke naturalak erabat garatuta eta ahaldunduta ez daudenen arteko harremanak? Lehiakorrak dira, agian?

Horregatik irudien anbiguotasuna, dantzan ala borrokan ari ote diren zalantza hori.

Horixe. Proiektuan parte hartu du, besteren artean, Danele Sarriugartek, eta idatzi du *Esklabuak dantzan* testua. Han egiten du paralelismo bat, azalduz nola esklabuek elkar akabatu ohi zuten, beren nagusiak akabatu aurretik. Hor zegoen nire amorrua: gauza bat da kolpeak barrikadaren bestaldetik etortzea. Baina barrikadaren alde honetatik datozen kolpeak sutan jartzen naute. Elkartasun loturak sortu beharrean, indarrak batu beharrean, etsaiari ondo apuntatu beharrean, ez ote ginen ari kontrakoa egiten sentitu izan dut beste emakumeekin pasatako esperientzietan.

***Hysteronek* balioko zizun diozun gai hori beste emakume batzuekin elkarbanatzeko.**

Proiektuan nabaritu dut joera bat emakumeen aldetik edukian sakontzekoa, eta gizonen aldetik, berriz, teknikan. Bauen beldur hori: gai hau nire harrika-

da bakarrik da? Edo beste emakumeek antzera sentituko dute? Eta bai, hitz egiten duzu beste emakumeekin, eta haiek ere sentitzen dute beste emakumeekiko beldur bat –norbere buruaren-ganako beldurra dena, azken batean-. Askok dugu hor askatzeko eta lantzeko. Baina begira, adibidez, lehen aipatu dudana argazki saio hartan zortzi-bederatzi emakume egon ginen, biluzik, sagardotegi bateko pabilioi atzealdean, eguzkitan. Prozesu hori oso interesgarria izan zen. Hasieran hor zeuden betiko lotsak, gure kulturen kontaktuari diogun beldur hori, baina zurruntasun hori pixkanaka bihurtu zen sekulako akelarrea, eta guztiok bukatu genuen errekan bainatzen. Baten batek esan zidan, “estu samar etorri naiz, baina etxera noa etorri baino askoz hobeto”. Horrek asko betetzen nau.

Argazkiez harago doa *Hysteron*. Idazleak, musikariak eta dantzari bat ere batu dira proiektura.

Argazkilari lana izan daiteke oso bakartia, eta gogoia neukan nire ziborrari begiratzeari utzi eta beste animo batekin ekiteko. Zorionez, nire inguruan sortzaile zoragarriak daude. Sarriugartez gain, Mariano Hurtado, Aida Torres, Beñat Iturrioz, Gorka Setien, Txaro Untzilla... denak dira ni bezalako *zikinbrillo* batzuk.

Zikinbrillo?

(Barrez) Pentsatu izan dut manifestu bat idatzi beharko genukeela gure belaunaldiko zikinbrillook. Gauzak egiteko modu bat da, oso ezaguterraza: Amoranteren diskoaren azala, Akauzaztekin ateratu zuena, Ramon Martinez Zabalegiren diseinu eta kartelak... *Do It Yourself* filosofia zehazgabetsunarekin nahasirik, edo horrelako zerbait. Hitz hori lehen aldiz aitari aditu nion. Hark txikitan esaten zidan ni nintze-la zikinbrillo bat. Adibidez, bisitaren bat espero genuelako logelako trasteak jasotzeko agintzen zidatenean, ohe azpian sartzen nituela. Halako garbitasun aparente bat. *Hysteron*en azken emaitza ikusi nuenean, urte koloreko lata hori, Okene Abregok eskuz idatzitako letra zatar horiekin eta, oro har, barruko zatarkeria horrekin guztiarekin, esan nuen: noski, hau da zikinbrillo estetika. Zakar puntu horrek, zikintasun horrek, akatsak... asko erakartzen nau.

» “Gaur egun badago sorgin erretze bat ikusten ez dena, baina geure burua uzkurrazten diguna, hegoak mozten dizkiguna, antzutzen gaituena”

XX. mende amaieran artista askok esperimentatu izan du akatsaren estetikekin. Adibidez, musika elektronikoaren zenbat korrontetan, edo glitch art mugimenduan, akatsa ez da ezabatu beharreko zerbait. Prozesuan agertzen den unetik obraren parte da. Zure kasuan ere bai?

Gakoa izaten da akats hori errepikatzea eta kontrolatzea. Nola ez naizen sekula izan argazkilaritzako ilustratu bat, ez teknikan, ez korronteetan, bilatu ditut labar-metodo horiek, ez nekielako gauzak beste era batera egiten. Ziur asko izango dira lanerako mila modu errazago, baina beti zailena eta aldrebesena erabili izan dut. Esaterako, lata-potoari papera ilunpetan aldatu behar zaionez, plastikozko poltsa baten barruan sartzen nintzen. Abuztuan, Marokon. Aitak pila petakarekin egindako lanpara gorri bat lepotik zintzililik nuela. Sartu zaitetz 40 gradurekin poltsa horren barrura. Izerdi patsetan hasten zara, izerdia erortzen da paperaren gainera, paper guztia ateratzen da orbanen josita, eta orban horietako asko hatz-markak dira.

Laneko esfortzua obran txertatzeko modu bat.

Nik uste baietz. Agian norbaitek esango du horrek ez duela balio. Bai, baina ni gogoratzen naiz poltsarekin, eta pasatuko beroarekin, eta izandako zailtasun guztiekin... eta horretaz gain, argazkiari zerbait ematen dio. Kendu beharrean, erantsi. Akats bat gertatzen zaizunean konturatzen zara agian balio dizula kontatu nahi zenuen zerbait kontatzeko. Orduan, errepikatu egiten duzu, eta garatu.

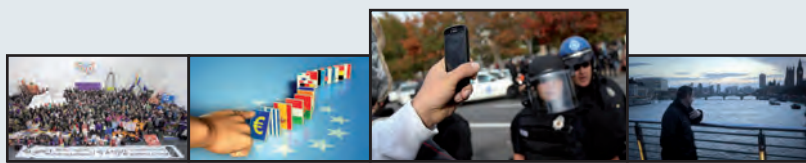
Zure lanean pisu handia du zoriak. Artistak artefaktua prestatzen du, eta gero gerta bedi gertatzen dena...

Bai, baina hori ez da nik asmatutako zerbait. William Kleinek, adibidez, aldarrikatzen du zoria, edo batere lotsarik gabe aitortzen du kamerari begiratu gabe enkoadratzen duela. Lan egiteko modu bat da eta, pentsatzen jarrita, ez da erabateko zoria ere. Gertatzen zaizun guztia ez da erabateko kasualitatea. Zuk markatzen duzu marko bat, eta horren barruan inprobisatzen duzu. Jazz musikan bezala, parametro batzuk markatzen dira, ea hor zer gertatzen den.

Aurrerantzean ere lengoia horretan jarraitzeko asmoa al daukazu?

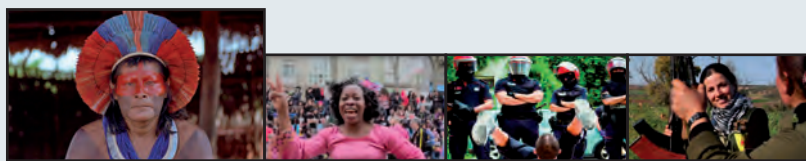
Bai. *Hysteron*ekin motxilatik harriak ateratu ditut, eta orain askoz arinago sentitzen naiz. Pentsa, koloretako argazkiak eta guzti ateratzen hasi naiz. Duela lau-pabost urte Indian argazki bidaia antolatzen hasi ginen, eta hara ez nuen sekulako tramankulua eramani nahi, sortu nuen kamera bat pospolo kaxarekin egindakoa. Sartzen dut karrete bat, eta pintza batekin jiratu, posible dut 20 bat argazki ateratzea, aldiro papera aldatzen ibili beharrean. Orain gogoia daukat bizitza ospatzen hasteko. Bizitza eta heriotza. Indian ikasi dudana bezala, dena bat da, eta heriotza ez da itzuri egin beharreko zerbait. Badago Dirty Three izeneko banda bat, Nick Cave-ekin biran ibili izan dena. Ba nik ere aurkitu dut nire Dirty Three-a, eta nahi dut jarraitu musika banda koskor bat osatzen argazki lan bat aurkeztean. Oraingoan, Indiako instrumentuekin. Hori bai, argazkiak Indiako folklorean erortzen ez diren bezala, haiek ere debekatuta dute hango musika jotzea. Beraz, batetik daukat Indiakoa. Bestetik, Urumea ibaiari buruzko lan bat egiten ari naiz. Latak uretan sartuta, erreka subjektu bihurtu nahi dut. Guk erreka ertzetik ikusten dugu beti, baina erreka nola ikusten gaitu gu? Hor ere musika banda bat osatu nahi nuke, ontziak eta ura nahastuta. Eta azkenik, Elodie Baffalio piano-jole zuberotarrarekin beste proiektu bat egiten ari naiz, Pirinioen bi aldeak lotuko dituen. Bera ere beste zikinbrillo bat da: inprobisatzen ibiltzen da, eskuekin sokak jotzen ditu... Ez dadila epe luzeko proiekturik falta. Horrek mantentzen nau bizirik. ■

Egunero lan berriak sareratzen ditugu
2.300 bideo baino gehiago ikusgai

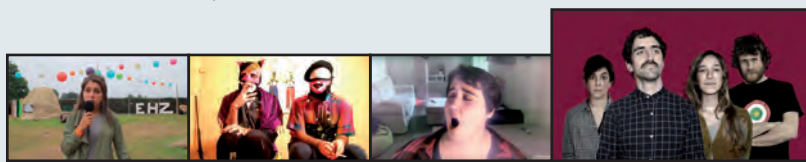
Erreportajeak

Bost minutuko bideoak. Gai mamitsuak era argian azalduta.

Dokumentalak

Dokumental berri bat astero. Euskaraz edo euskarazko azpitituluekin.

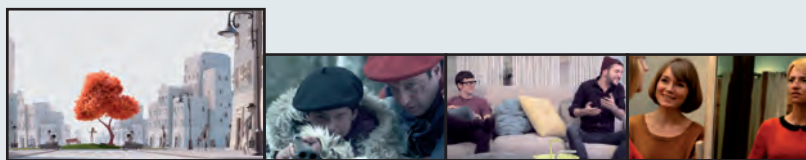
Web Telebistak

Euskal Herrian eta euskaraz egiten diren web telebista guztien biltokia.

Solasaldiak

Gai zehatzei buruzko eztabaidak, hitzaldiak eta mahai-inguruak, gogoetarako material gisa.

Film laburrak

Erabiltzaileek sarean zintzilikatutako euskarazko film laburren hautaketa.

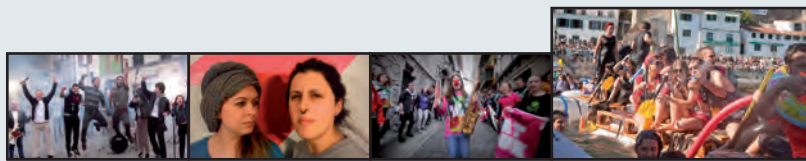
Elkarrizketak

Zer esana eta pentsatua ematen duten pertsonekin solasean.

Ekitaldiak

Dantza, musika, antzerkia... askotariko emanaldiak klik batean.

Bideo herrikoiak

Euskal Herrian jendearen ekimenez egindako bideoen biltokia.

“Joxe Mari Lopetegiren iturritik kantari”

IRUNDARREN OMENA

ERREPUBLIKAREN BERTSOLARIARI

Apirilaren 13an, Joxe Mari Lopetegi bertsolaria jaio zen egunean (1875ean), jarriko dugu ikusgai argia.eus/multimedia webgunean Lopetegiri irundarrari herrikideek egin zioten omenaldi-kantaldia. 2016ko urriaren 22an, bertso eskolako eta Musika Kontserbatorioko 30 kide atera ziren oholtzara Lopetegiren 11 bertso sorta kantatzeko, musikaz jantzirik.

Estixu Eizagirre Kerejeta

@eeizagirre

Txingudiko bertso tailerreko bost kideri otu zitzairen kontua: Xabier Bengoetxea, Iñaki Portugal, Xabier Isasi, Andoni Zelaia eta Aitor Errazkin. Eta Iñaki Arana-garen eskuak josi zuen emanaldia. Ardatza, Joxean Elosegik 2004an ateratako *Joxe Mari Lopetegi, bertsolari errepublikarra* liburua izan zuen emanaldiak eta Elosegik bera ariko zaigu bideoan bertso sorta bakoitza kokatzeko azalpen argigarriak ematen.

Hiru urre ale

Gauza asko nabarmendu daitezke, baina hiru hauek mugitu didate barrua: bate-tik, Joxe Mari Lopetegiren bertsoek. Ez ote da bera gerrako oinazea gordinen kontatzen jakin duen bertsolaria? Adibideetako bat da 1936ko udan gerran galdu zuen Pako semeari eta faxismoaren kontra ari ziren denei eskainitako *Ekaitza* sorta antologikoa, “Ai, seme, gizagaixua” esanda burura etorriko zaizuna. Arreta deitu dit gerraren gaia behin baino gehiagotan landu zuela etxekoan sufrimendutik, emakumeak eta gizonak berdin protagonista eginez bere kontakizunetan. Bideoa ikusita, galde-ra hau sortu zait bertso honen bukae-

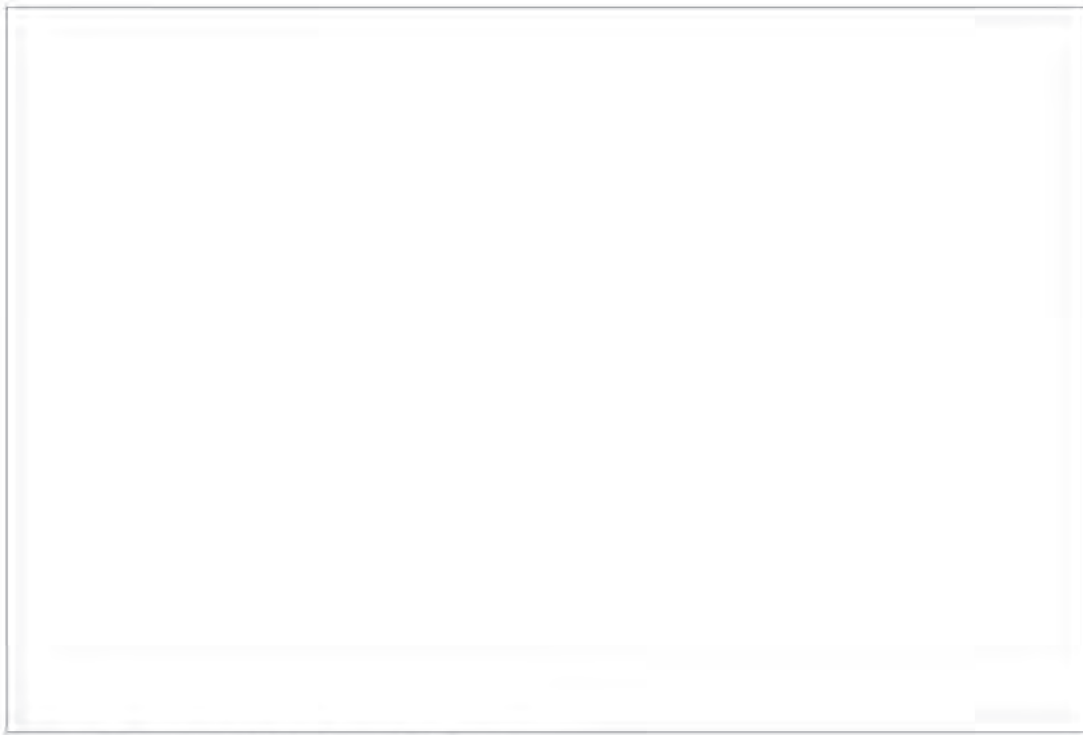
LORE ERRIONDO KOROSTOLA

rarekin: 1930ean Primo de Riveraren diktadurari aurre eginez Gipuzkoako Gobernu Militarra hartzen saiatu ziren herritarrek erbestera jo behar izan zuten. Errepublikarekin itzuli ziren etxera eta *ongi-etorriya* sortan kontatu zuen Lopetegik etorrera, tartean, bertso honekin: “Aita nun izan zera bakarrik / ia lau hilabetian? / Ama negarrez jartzen zitzaigun / zu nun zinan galdetzian: / zer dezu amatxo, minez al zaude, / aita nun dan oroitzian? / negar ta negar ezin erantzun / amak min du bihotzian: / ‘libertadiak neri senarra / noiz jarriko dit herrian?’”. Belarriari eta bertsoari jarraituta, azken hitza “etxian” dakarkigu entzuleoi barruak. Herriak aldatuko al zuen bertso horren azken hitza? Esan-guratsua, andreari hitza alda arazi izana, senarra etxekoena baino lehenago herriarena dela markatuz.

Emanaldirako Lopetegiri ezagutzen zaizkion 75 sortetatik egin den hautaketa da bigarren urre alea. Batez ere ageri dira bertsolariaren fedea: errepublika –“erkala” edo “herriaren ahala” hitz sabindarra darabil-, askatasuna eta euskara –“ama” gisa pertsonifikatzen du maiz-. Lopetegiren umore zorrotza go-

zatzeko aukera emango digute 1925ean Donostian Espainiako Txirrindulari Txapelketa irabazi zuen Monterori jarritako sortak edo mitinez mitin bertso kantari egindako bere lanaren testigantza gazia ematen duen *Askatasunaz* sortak: 1931ko hauteskunde bezperan lau lagunek eman zuten mitin batean egurtu egin zituzten entzuleek. Aski ezaguna da Lopetegik nola kontatu zuen: “Non gertatu da horrelakorik? / Non, jaunak, non? Azpeitian / Jesuita ta relijiua / besterik ez dan tokian...”.

Hirugarren urre alea, herritarrek egin dutela emanaldia. Elkarrekin aritzen ikusiko ditugu herriko musikari eta kantari trebeenak, eta Lopetegi gertuen sentitzen duten ondorengoak eta bertso eskolako kideak. Bakoitzaren ahalgina eta kolorea estimatzen jakingo du ikus-entzuleak. Bertsoak kantatzeak bere berezitasunak badituela agerian geratuko zaigu: silaba bakoitza garbi entzutea eta erritmo pausatua derrigorra ditu, esanahiaren arabera hitz eta esaldi batzuk azpimarratzea, mezua indartzen duten doinu eta kantaerak hautatzea... Bertsoa ondo kantatzeak, ondo kantatzea baino gehiago eskatzen baitu. ■

Un mendigo, junto a una oficina bancaria de Roma. | AP

Mikel Telleria

Hedabideen izaeraz galdezka

ARGAZKI-OINAK (2014)

Neurri aldakorrak

Xabier Gantzarain

www.argia.eus/artea

XX. mendeko arteak irudikapenaren txakur ametsa hankaz gora bota zuen era berean, kazetaritzaren objektibotasuna baino, hedabideen ustezko funtzioa bera auzitan jartzen ari da aspaldian Mikel Telleria Aguado (Tolosa, 1975eko uztailaren 20a), errealitatea eta hedabideak aurrez aurre jarritz, ikuslea kolpean harrapatzen duten lan garbi eta zuzenekin.

Prentsa idatzia du gehienetan langai, edizio digitala sarri, seguru asko, bere adineko gizon eta emakume askok bezala, horixe izango duelako “informazio iturri” ohikoena. Artistaren begirada arrotzasunak hartua du ordea, ez da ba-

karrik, ez da batez ere hedabideek zer kontatzen duten, baizik eta nola, batez ere nola.

Hedabideen ezaugarriak baliatzen ditu bere lanetan: serieka egiten du lana normalean, esate baterako, eta batzuetan serie horiek egunero elikatzen ditu, *Klikak* seriean bezala; 2011n hasita, prentsa idatziaren edizio digitaletan klikatzen zituen goiburuak gordetzen joan zen, egun bakoitzekoak orrialde batean. Goiburuz betetako orrialde hori neurri handian inprimatu eta galeriako paretan jarri zuen behin, egunero berrituz egunean eguneko titularrekin. Urtebetekoak gordetzen

zituen urtekari moduko bat ere egin zuen ordea.

Behin eta berriz jorratu duen gaia da kazetaritzan (eta errealitatearen ustezko irudikapen horretan) argazkiak betetzen duen paperarena. *Izurrak* seriean prentsarik argazkiak hartu eta toleste sinple batekin irudiak erabat aldatu zituen; *Paisaiak* seriean mendian egindako argazkien gainean prentsarik hartutako goiburuak paratu zituen, bata bestearekin inongo loturarik ez zutenak; *Argazki oinak* seriean berriz bere galdera muturre-raino eraman zuen, eta argazkia ezabatu: desagertu egin da argazkia eta oinak eusten dio irudiari, hitzak egiten du. ■

KULTURKRITIKA

» LIBURUA

Mugako eldarnioak

Iratxe Retolaza

Kristo irakiarra

HASSAN BLASIM

Itzultzailea: Ana I. Morales
Pasazaite argitaletxea, 2017.

Ahots narratibo garaikide bat ezagutzea eman digu Ana I. Morales itzultzaileak, Pasazaite argitaletxearekin elkarlanean: Hassan Blasimek (Bagdad, 1973) *Kristo irakiarra* (*The Iraqi Christ*, 2013) bilduma sarituan gorpuzturiko ahots literarioa. Narrazio-adarrez eta ahots-sarek osaturiko kutxa da bilduma hau, narrazio bakoitzaren barruan istorioak adarkatu egiten direlako, labirinto-egituraren itxura hartzeraino. Nahiz eta esplizituki egin ez, *Kristo irakiarra*-n iradokitzen da izan badela narrazio guztiak biltzen dituen marko narratibo bat; hortaz, *Mila gau eta bat gehiago* bildumaren arkitektura dakar gogora.

Lehen narrazioan, *Ahuntzen kanta*-n, Memoria Irratiaren istorioa kontatzen zaigu: diktadorea jausi, eta iraganaz aritzeko helburuarekin sortu zen irratia. *Beren istorioak*, *beren ahotsean* izeneko irratsaioa abian jarri zen, lehiaketarako deia eginez, nork istoriorik onena kontatu. Hurrengo hamabi narrazioek lehiaketa berezi hori ardatz dutela interpreta dezakegu; iraganeko istorioak gogora ekartzen dira, ahozko jariora da nagusi...

Gerra-genealogia baten oihartzunez josita daude narrazioak: Kuwaiten kontrako gerra, Saddam Huseinen diktaduraren amaiera, AEBetako ejertzitoaren esku-hartzea. Jakina, horiek eragindako zauriak dira agertokia: erbesteratzeak, leherketak, jazarpenak, bortxaketak, mutilazioak, urkatzeak... Indarkeria-giro horretan irudimena eta istorioak dira helduleku (Xerezaderen antzera, protagonistek istorioak dituzte bizirauteko amarru); oihartzun historiko horiek eragiten duten espantu, horrore eta izua gurutzatu egiten dira misterioarekin, zoriarekin, fan-

tasiarekin, haluzinazioekin, groteskoarekin, jolasarekin, absurdoarekin...

Mugako eremuetara garamatza une oro Hassan Blasimek, kausalitaterik gabeko mundu bat irudikatzeko: ametsaren eta errealitatearen artean, irudimenaren eta erlijioaren artean, heriotzaren eta bizitzaren artean... kokatzen ditu pertsonaiak. Mugako eremu horiek gizatasunaren mugez jarduteko bide dira, baina baita muga-talkak irudikatzeko bide ere. Batzuetan muga geopolitiko-historikoak dira (esaterako, erre-fuxiatu-kanpamenduetara garamatza, edo Finlandiara migratu behar izan duen protagonista aurkezten digu); eta beste batzuetan, muga kultural zein literarioez dihardu (besteak beste, metaliteratura erabiltzen du Ekialde eta Mendebaldearen arteko joan-etorriko harremanez jarduteko).

Osagai horiek batasuna ematen diote bildumari, baina, aldi berean, narrazioz narrazio arkitektura propioa sortu du idazleak, eta narrazio bakoitzak labirintoan areago arakatzera gonbidatzen gaitu. ■

Hassan Blasim idazle irakiarra (Bagdad, 1973).

» TELEGRAMA

Apirilaren 12an hasi zen Durangoko **Topaklown**, izenak adierazten duen moduan klowna praktikatzen dutenen bilgunea izateko asmoa daukana: hilaren 16ra arte egitarau zabala osatu dute **STOP** Zorionekoak punk zaleak, beraientzat antolatu baitute kontzertu oso interesgarri bat apirilaren 15ean Gasteizko Jimmy Jazz aretoan: **The Exploited** eta **The Casualties** ariko dira: astindu gandorrak! **STOP Harrotu ileak!** proiektuak Tabakalerako erabiltzaile ugariak espazioarekin duten harremana aztertzen du. Gaiari buruzko erakusketa ikus daiteke Donostiako kultura garaikideko zentroan maiatzaren 5era arte **STOP**

» DISKOA

Esperimentatzeko gogoia

Joxi Ubeda

Hatsa

BEGIZ BEGI

Baga Biga, 2016

Baionako Begiz Begi taldeak bere ibilbidean beste urrats bat aurrera egin du **Hatsa** diskoarekin. Beren hirugarren lana da *–Joan ihes egin baino lehen* (2015, Miraila produkzioak) eta *Nora joan?* (2013, Miraila produkzioak) dira aurreko biak, atsegin duten enborretik adar berriak bilatzeko beste saio bat, ohikoak ez diren doinuak eta ukituak probatzeko.

Azkue fundazioak antolatutako Banden Lehia irabazi izanaren ondorioa da **Hatsa** diskoa. Sari gisa, sei piezako lana grabatu dute Kaki Arkarazok lagunduta, Andoaingo Garate estudioan, modu analitikoan eta ia zuzenean.

Hari batez josi dituzte kantuak, euskal mitologiari lotuta. Beren kezkek azaltzen dituzte paralelismo bat egiten euskal mitologiarekin. Odei Barroso bertsolariak idatzi ditu hitzak, eta Maiana Agorrodoi marrazkilariak egin du azala, euskal etxea irudikatuz egungo jendar-tearen bihotz gisa.

Kantuetan, post-rock aireak, doinu progresiboak, giroak eta ohiko rock egiturak hausteko ahaleginak suma daitezke. Gitarretan oinarritutako doinuak dira, baina biolinak bere ukitua ematen dio. Pasarte lasaiak, malenkoniatsuak eta pisu handiko une indartsuak daude kantuetan, intentsitate handikoak, eta euskal doinu tradizionalen zantzuak ere antzeman daitezke. Kantuak behin baino gehiagotan entzun behar dira xehe-tasun guztiez jabetzeko.

Taldeak bilakaera nabarmena izan du 2007an sortu zenetik. Patxi Amulet eta Xabi Etxeberri bikote gisa hasi ziren, folk eta pop kutsuko kantuak egiten. 2010ean Sebastien Luc, Nicolas Armendariz eta Peio Lambert haiekin elkartu ziren, taldea osatu, eta rock progresiboa eta psikodelikoa lantzen hasi ziren. Esperimentatzeko gogoarekin, eta azken urteotan egin dituzten kantuak eta hiru diskoak dira nahi horren ispilu. ■

Baionako Begiz begi taldeko kideak.

Arropak kentzea baino zerbait gehiago

STRIP-TEASEA

Martxoaren 24an, Bilboko Loraldia jaialdiaren barruan, Arriaga Antzokian eskainitako ikuskizuna.

1. Strip-tease: Orduan, ez naiz biluztuko?

Aktoreak: Ane Pikaza, Olatz Ganboa, Lander Otaola eta Getari Etxegarai. Egile eta zuzendaria: Jokin Oregi.

2. Strip-tease: Lady Godiva, ikusten ez dena, ez da.

Aktoreak: Klara Mendizabal, Aitor Beltran eta Asier Hernandez. Gidoia: Garbi Losada eta Jose Antonio Vitoria.

3. Strip-tease: Zutaz blai.

Aktoreak: Telmo Irureta, Eneko Balerdi, Haritz Morras eta Oskitz Gorrotxategi. Gidoia: Telmo Irureta eta Mireia Gabilondo. Zuzendaria: Mireia Gabilondo.

4. Strip-tease: Begirunea.

Aktoreak: Sara Cozar eta Iñaki Rikarte. Eszenografia eta zuzendaritza: Fernando Bernués.

Alejandra Goikoetxea

Ohikoa baino jende gehiago eserita Arriaga Antzokiko besaulki gorrietan. Loraldia omen eta antzerkia ere lortzen hasi dela dirudi. Gaurkoa berezia izango dela diote inguruko ahotsek baina nik neuk berezia baino gehiago ezberdina izango dela pentsatzen dut, gogotsu nago; lau zuzendari eta lau aktore talde gai bakarraren inguruan, txandaka, eszenatoki berean, bakoitza 15 minutuz. Gaia, strip-tease-a, anitza eta sentsuala.

Egungo bizimodua eta miseria eka- rri ditu taula gainera lehenengo ikus- kizunak. Umetan bizitako trauma ant- zekoaren zama, beharritana, bizitzeko lanaren premia, norbaiten begirunea edo begiradaren beharra agerian utzi dituzte mikrofono aurrean. Azkenera- ko barnea biluztuta alde egin dute eta guztien galdera haxe: Orduan, ez naiz biluztuko?

Lady Godiva XI.mendeko emakume kementsu eta indartsuaren biluztearen istorioa kontatu digute, egungo erreali- tatearekin haserre dauden bi aktoreek bigarren tartean. Ipurdia ere estaltzen ez dien amantala eta esku soinu har- tuta azaldu dira ikusleen artetik Aitor Beltran eta Asier Hernandez. Kondaira ederra izan da, gaur egungo Europa eta agintean dagoen sistemarekin lotzeko saiakera baina, pobrea eta azalekoa be- gitandu zait niri. Zirrara garria, berriz, Klara Mendizabal sopranoak Lady Godi- vari jarritako doinua.

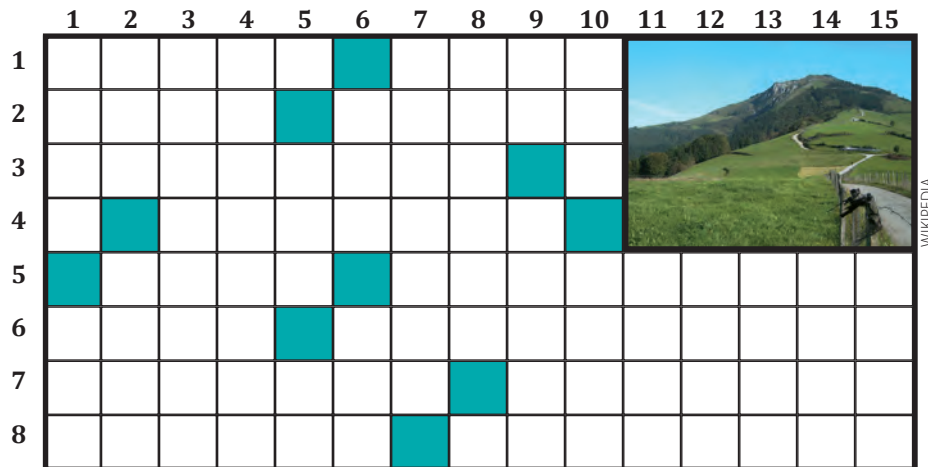
Hunkitu, barre eragin eta hausnarke- tara eraman nau hirugarren antzezla- nak; aulkiari eta beste hainbat ezinta- suni lotuta bizi beharra egokitu zaion Telmo Iruretaren strip-teaseak. Sen- sualitate eta desira nola bizi dituen ulertarazteko saiakera. Zerbait ulertu dugunontzat, gogorra baina aldi berean

hurbila izan da protagonistaren bizi- pena. Azkenean gainera, strip-teasea ikusteko aukera izan dugu, sentsuala eta umoretsua azken hau ere. Emanaldi honetatik zer edo zer gustatu ez bazait, umorea eta barrea eragiteko gaztelera- ko aipu edo esamoldeak erabili beharra izan da, baina nire kontraesanak age- rian laga, eta nik neuk ere barre egin dudala aitortu behar dut.

Biluztasun erromantikoari egindako keinu ederra azken tartean ikusi dugu- na. Gerra garaian bizi izandako maita- sun istorioa. Biluztasunaren lotsa eta bekatuaren esanahiak albo batera laga eta gudan, mendian zebilen gizonari es- kainitako maitasun keinu zintzoa. Gu geu ere ikusmira eta desioa gorde, eta begiak estaltzera eraman gaituena. Bi- luztasuna eta arropak erantztearen ma- gia berreraikitze lagungarria izan zai- guna. ■

Egilea: Ana Zambrano

Gurutzegrama

Ezker-eskuin:

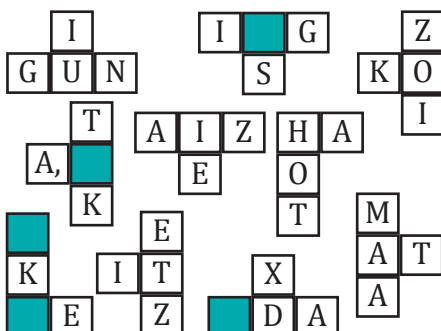
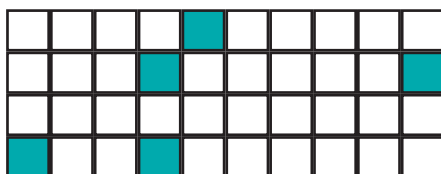
1. Luzera, gainerako dimentsioak baino aski handiagoa duena. Arabako Errioxako udalerria. 2. Helduegi dagoen fruitu. Ondo, ongi, Iparraldean. 3. Zorionak eman. 4. Argazkiko mendia (Gipuzkoa). 5. Toki. Esquare. 6. Lantzen den lur sail. Adierazgarri. 7. Eskulangile. Sasoiak, aldiak. 8. Athleticeen kirol instalazioak dauden Bizkaiko udalerria. Egiatzko, benetako.

Goitik Behera

1. Luzatu aditzaren infinitiboa. Saldu aditzaren infinitiboa. 2. Sasoi heldu. Lili. 3. Ostertz. 4. Eliztiarra. 5. Bururatu. Sozietate Mugatua. 6. Aholku. A hirutan. 7. Zintzo, prestu. 8. Ubidez ekarririko urei aterabidea emateko eraikuntza. 9. Osmioaren sinboloa. Jaso, eraiki. 10. Nauka. Aranondoaren fruitu. 11. Arrantza tresna. 12. Norentzat atzizkia. 13. Eguzkia. 14. ... hartu, lo egin. 15. ... Aristi, eguraldi gizon.

Esaera zaharra

Koka ezazu puzzlearen pieza bakoitza bere tokian eta esaera zahar bat agertuko zaizu.

Anagramak

Hitz bakoitzak aurrekoak dituen hizki berak ditu, bat izan ezik, baina bestelako hurrenkeran.

Alaitu

... topo, aurrez aurre

Sega-poto

Ferietako saltoki

Bete

Nekagarri

Urrin

Mingots, min

Ale edukiera neurria

Hitzaldi politiko

Azal mehe, gia

Tanga, pote

Txalupa mota

POZTU

POTIN

Sudokua

Erraza

	8	7		9		2	5	
		5	1			9		7
9		4						
7	3	6	9		2		4	
8	4		7	6	5		9	2
	9		4		3	7	6	1
						6		5
6		9			1	8		
	5	3		7		4	1	

Zaila

			9				5	
				7	3			2
			6		4			7
4		1				2		
2		3		4		1		5
		8				9		4
6			1		9			
9			3	2				
	2				7			

Ebazpenak

"Hazi gaitzoko semea,"
txikitatit da ezagun"

ESAERA ZAHARRA

POITU

IZINO

NINTZ

MITIN

IMINA

SAMIN

UASIN

ASTUN

OSATU

POSTU

OPOST

TOPOZ

POZTU

ANAGRAMAK

3	2	5	4	6	7	8	1	9
9	1	7	3	2	8	5	4	6
6	8	4	1	5	6	7	2	3
5	7	8	2	3	1	6	9	4
2	9	3	8	4	6	1	7	5
4	6	1	7	9	5	2	3	8
8	5	2	4	6	1	7	3	9
1	4	9	5	7	3	6	8	2
7	3	6	9	8	2	4	5	1

Zaila

2	5	3	6	7	8	1	9
9	1	7	3	2	8	5	4
6	8	4	1	5	6	7	2
5	7	8	2	3	1	6	9
2	9	3	8	4	6	1	7
4	6	1	7	9	5	2	3
8	5	2	4	6	1	7	3
1	4	9	5	7	3	6	8
7	3	6	9	8	2	4	5

Erraza

14. Loak, 15. Urko.

9. Os, Eregr, 10. Nau, Aran, 11. Sare, 12. Tzab, 13. Eka, 4. Elizkoia, 5. Onu, Sm, 6. Onu, Aaa, 7. Ondradu, 8. Iturri, Adierazkor, 7. Artisau, Garaia, 8. Lezama, Zinetako. Zoriondu, 4. Uzturre, 5. Leku, Arrastelu, 6. Soro, Esker-eskuin: 1. Luzea, Oion, 2. Ume, Ontsa, 3.

Nerea Barjola. Feminista

Nerea Barjolak (Santurtzi, 1980) Alcasserko krimenen inguruan eratutako diskurtsoak aztertu zituen bere doktore-tesian, bereziki, haien artean nagusitu zen arrisku sexualarena. Lan akademikotzat jaio zen ikerketa, baina argi esan digu egileak: “oinarriko feminista naiz ni”, beraz, laster kalean, denok irakurtzeko moduan izango den liburua ontzen aritu da ordudanik.

“Arrisku sexualaren irudikapen ugariz josten bagaituzte ere, emakumeok ez dugu espazioa doan entregatzen”

Uxue Apaolaza

ARGAZKIAK: IÑIGO AZKONA

Isiltasunari aurre

Nire kezka nagusia Alcasserko krimenari esanahi feminista berria ematea zen, zeren, orain arte, nork hitz egin du Alcasserko krimenari buruz? Forrentseak, kazetariak, antropologoen, kriminologoen... Bakoitza bere ikuspegitik. Baina emakumeek ez dugu hitz egin Alcasser, arrisku sexualari buruzko diskurtsotzat, guretzat izan zenaz. Alcasserkoaren inguruan nagusitu den isiltasunaren norainokoa adierazten du gaiari buruz hitz egin ondoren emakume askok lasaitu handia hartu izanak. Bat batean, norbait ez zaie ari krimen beldurgarri bati buruz, kategoria politiko bati buruz baizik, hots, eratutako kontaketa bati buruz: deseraiki dezagun.

Alcasserko kasua oso mediatikoa izan zen, Espainiako telebistan mugarrira izan zela ere esaten da. Zergatik gertatu zen hori? Desagertzeak iraun zuen denboran azaldutako ezaugarri askoren ondorioz esplotatu zuten kasua komunikabideek. Hasieran, dena bilaketara mugatu zen: nerabeen gurasoen pentsatu zuten komunikabideak bide egokia zirela alabak aurkitzeko. Garai hartan, nolabait, zor bat sortu zen eta, neskak azaldu ondoren, komunikabide askok zor hori erabili zuen, ordainetan nahi beste informazio eskuratzeko. Hor sortu zen boom-a. Kontua ez da gurasoak prest zeudela edozerri buruz hitz egiteko: konfiantzako pertsona bati beren gauzak kontatzen ari ziren. Informazio hori gerora nola erabili zen, hori da gaitzesgarria. Hala ere, nire lanaren arabera, komunikabideetan ez zen aldaketarik gertatu: arrisku sexualaren kontaketa eratze eta, hala, *status quo* sexistari eusteko tresna izan ziren. Bestalde, mugarrira emakumeen gorputzetan dago, kontaketa haiei buruzkoa baitzen eta haiek jasan baitzuten bereziki.

“Terore sexuala”ren diskurtsoa gailendu zela diozu. Zertan datza diskurtso hori?

Foucault-en kontzeptu batean oinarritu naiz: diziiplina. Diziiplina esaten zaie gorputza kontrolatzeko erabiltzen diren operazioei. Gorputza kontrolatzen dute gorputz otzanak lortzeko. Foucaulten diziiplina kontzeptuari “terore sexuala” erantsi diot nik. Terore sexual horren irudikapenen ondorioz emakumeek hainbat operazio egiteari uko egiten diogu. Adibidez, komunikabideetan asko azpimarratu zen neskek autostop egin zutela. Hau da, ez zen aztertu zerk bultzatu zituen bi gizon heldu hiru nerabe hartu eta sexualki torturatzera, zer harreman dauden gizartean hori gertatzeko. Nerabeei leporatu zitzaizen errua, eta zer egin zuten? Autostopa. Ondorioz, garai hartako nerabe gehienek autostopa zerbait oso arriskutsutzat bizi izan genuen. Horrekin, jarduera bat mugatzen ari zaizkizu, bai eta espazio bat ere, izan ere, leku batetik bestera mugitzeko erabiltzen zen autostopa, mugikortasuna zen.

Diskurtso horiek agertzea aurrerapen feministekin lotzen duzu. Zer aurrerapenekin?

1975etik 1992ra, neskak desagertu ziren urtera, prentsan agertutako diskurtso guztiak aztertu nituen hemerrotekan, kasuaren testuingurua ikusteko.

Testuinguruak aztertzen ari garen esanahien ikuspegi globala ematen digu, gizarteak nola ulertzen dituen esaten digu, baita gizarteak zer baliabide duen ere, zer mekanismo, indarkeria sexuala ulertzeko. Hemerroteka-lanean ohar-tu nintzen kontradiskurtsoen helburua zenbait muga berrezartzea zela, emakumeek iragan behar ez zituztenak. 70eko eta 80ko hamarkadetan mugimendu feministak aurrerapen handiak lortu zituen: lan handia egin zuten mitoen eta estereotipoen inguruan, eta horrekin batera, lege-aldaketak lortzen ari ziren. Horrek eragina zuen gizartean. Dibortzioaren legea onartzeak zuzenean kolpatu zuen familiaren erakundeari buruz zuten ikuspegia. Antisorgailuak, abortuaren legea... emakumeen sexualitatearen autonomiarekin lotuta zeuden. Bestalde, eraso sexualak emakumeek indarkeria matxista jasaten dugunaren adierazle nagusia dira, beraz, 89ko zigor-kodearen erreforma aldaketa handia izan zen maila horretan. Horiek horrela, alde batean jartzen badituzu mugimendu feministak mahai gainean jarritako baliabide eta tresna guztiak, eta beste aldean, Alcasserko errelatoa eratzen duten diskurtsoak, ohartzen zara mugimendu feministaren aurrerapena ezegonkortzeko helburua zutela.

Zuk esana da Alcasser ez dela salbuespenezko zerbait izan, egitura handiago baten sintoma baizik.

Bai. Agamben filosofoaren kontzeptu hori erabili dut: salbuespenezkotzat kudeatzen eta ulertzen diren egoerek, berez, arauaren esentzia erakusten digute. Niri kontzeptu horrek Alcasser egunerokoan txertatzeko balio dit. Ez zen salbuespena izan, muga sozialen barruan zegoen.

Alcasserko kasua bizi izan zuten hainbat emakume elkarrizketatu duzu arrisku sexualaren diskurtsoak zer eragin izan zuen neurtzeko.

Feminismoaren aurkako aparatua indartsua eta Alcasserko kasua garrantzi handikoa izanik ere, ohartu nintzen ez zutela emakumeak otzantzea lortu. Alcasser jasan zuten hainbat emakume elkarrizketatu nuen, eta haietako askok, gerora, berriro autostop egin zuten, beldurra izan arren. Ez dut esan nahi beldurra izanda ere autostop egin behar denik, baizik eta arrisku sexualaren irudikapen ugariz josten bagaituzte ere, emakumeok ez dugula espazioa doan entregatzen.

Nola hautsi diskurtso hori?

Feminismoan hezita, zeharkakotasu-

nez, maila guztietan. Feminismoa ikasgeletara eramanda: feminismoa, feminismoa eta feminismo gehiago. Ez dago beste biderik. Feminismo hori egiteko pertsona prestatuak jarri behar dira: lan horretan ez baitira formakuntza feminista handia duten oinarriko feministak jartzen.

Garrantzitsua da horrelako lan akademikoak hedatzea?

Nire kezka nagusia hori zen, ez zedila testu akademiko hutsean gelditu. Tesia defendatu nuenetik gaur arte testua behin eta berriro berridatzi dut, nik irakurriko nukeen liburua lortu arte. Oso pozik nago Bartzelonako argitaletxearekin, argitaletxe konprometitua baita, eta lizentzia askea erabiltzen dute, oinarritzkoa jakintza zabaltzeko. Gogo handia dut ateratzeko eta mugimendu feministarekin partekatze. Horrez gain, elkarrizketetan parte hartu zuten emakumeekin konpromisoa dut. Laneko alderdi indartsuena izan zen niretzat: pertsona ezezagunak nola ireki ziren. Hein batean horregatik lan egin dut argitaratzeko asmoz, lan hori itzultzeko. Horrez gain, Valentzian, betiko ildoari jarraitzen ez dion Alcasserri buruzko testu baten beharra sentitzen du jende askok. ■

Eneko Goiak Bulebarrean jarraitzen du Korrikaren lekukoaren zain

“Seguru berriz pasako direla, niri esan zidaten lekukoa hemen hartuko nuela eta hemen hartuko dut”, adierazi du Eneko Goia Donostiako alkateak apirilaren 13an, Donostiako Bulebarrean, kazetariak galdetu diotenean ea zergatik ez den itzuli bere ohiko zereginetara. Izan ere, Goiak han jarraitzen du apirilaren 4an 20. Korrika Donostiatik pasa eta lekukoa hartzen asmatu ez zuen egunetik. Oraindik ez du petoa kendu eta turistek ematen dizkieten

sandwich-ei esker elikatzen da. Donostiako Udaleko iturrien arabera, PSEko Ernesto Gasco arduratzen ari da Goia-
ren zereginez bien bitartean: “Egia esan, ez da diferentzia handirik nabaritzen”, esplikatu dute.

Euskal Herriak historikoa izango ez den egun bat biziko du ostiral honetan

“Egun normal bat” izanen dela azaldu dute antolatzaileek eta herritarrei eskatu diete etxean gelditzeko, ahal dela, telebista ikusten eta poltsako patatak jaten, zangartean hazka egin bitartean. “Joan den asteburuan Baionan ETAre armagabetez hartu ondoren, gero Iruñean Korrikaren amaieran, eta etxera bueltan Hokin Maskaradak ikusita, euskal jendarteak ahalegin handiegia egin duela iruditzen zaigu, aski da!”, esplikatu dute. Ostiral ez-historikoa ospatzeko, elektrotxarangak eta joaldunak debekatuko dira; bazkariak gehienez lau pertsonako taldeetan egin beharko dira herri-bazkariak ez direla ziurta-

Egitarraren barruan zazpi orduko mannequin Challengea dago

tzeko; eta hitzaldi bera eguzkitan lau hizkuntzatan emateko asmoa duen oro Siberiara deportatua izanen da.

SAREAN ARRANTZATUA

Menua corrica eta presaca eginez gero

Ilea eta askatasuna

**INDARTU
DEZAGUN
INDARTZEN
GAITUENA**

Egin ARGIAkoa!

Eman eta jaso
nahi duzun neurrian

argia.eus/eginargiakoa

ATXEGA JAUREGIA

jatetxea

ATXEGA
JAUREGIA

Aitzezarra, 1

Zumartegi industrialdea

© 943 37 11 50

21070 **Usurbil** (Gipuzkoa)

www.atxegajauregia.com